

POLSKA AKADEMIA NAUK · INSTYTUT SŁOWIANOZNAWSTWA

ATLAS GWAR BOJKOWSKICH

Opracowany
głównie na podstawie zapisów Stefana Hrabca
przez Zespół Instytutu Słowianoznawstwa PAN

pod kierunkiem
JANUSZA RIEGERA

Tom II

Część 2. Wstęp, wykazy i komentarze do map 81–132

WROCŁAW · WARSZAWA · KRAKÓW · GDAŃSK · ŁÓDŹ
ZAKŁAD NARODOWY IM. OSSOLIŃSKICH
WYDAWNICTWO POLSKIEJ AKADEMII NAUK

ATLAS GWAR BOJKOWSKICH

Prace Slawistyczne

16

Komitet Redakcyjny

Redaktor

JANUSZ SIATKOWSKI

Członkowie

MIECZYSLAW BASAJ, BAZYLI BIAŁOKOZOWICZ, WIESŁAW BORYŚ, HALINA JANASZEK-IVANIČKOVÁ,
HANNA POPOWSKA-TABORSKA

ATLAS GWAR
BOJKOWSKICH

Tom II — część 2

ATLAS GWAR BOJKOWSKICH

Opracowany

głównie na podstawie zapisów Stefana Hrabca
przez Zespół Instytutu Słowianoznawstwa PAN
(Janusz Rieger, Elżbieta Rudolf-Ziółkowska, Ewa
Wolnicz-Pawłowska)

pod kierunkiem

JANUSZA RIEGERA

Tom II

Część 2. Wstęp, wykazy i komentarze do map 81—132

WROCŁAW · WARSZAWA · KRAKÓW · GDAŃSK · ŁÓDŹ
ZAKŁAD NARODOWY IM. OSSOLIŃSKICH
WYDAWNICTWO POLSKIEJ AKADEMII NAUK

1981

Redaktor naukowy i konsultant

ZDZISŁAW STIEBER

Publikację opiniował do druku

KAROL DEJNA

Mapy i komentarze opracowali

Halina Jankowska 84, 96, 97, 100, 115, Katarzyna Lubaczewska 88, Wanda Łukasik Szulowska 102–104, 112–114, Janusz Rieger 98, 101, 105, 107, 116–127, 129 (a także Zakończenie), Elżbieta Rudolf-Ziółkowska 85–87, 89, 92, 99, 106, 108, 109, 110 (współautor), 111, 130–131 (a także Indeks wyrazów), Ewa Wolnicz-Pawłowska 81–83, 90–91, 93–95, 110 (współautor), 128, 132.

Opracowanie graficzne map

Urszula Pastuszka-Łopatka

Praca wykonana w ramach programu międzyresortowego nr MR III. 13

© *Copyright by Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, Wrocław 1981*

PL ISSN 0208-4058

ISBN 83-04-00310-4 całość

ISBN 83-04-00687-1

Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, Wrocław 1981.
Nakład: 700 egz. Objętość: ark. wyd. 13, ark. druk. 37,5+52 mapy.
Papier druk. sat. kl. IV 70g, 70 × 100. Oddano do składania 28 IV 1980.
Podpisano do druku 30 III 1981. Druk ukończono w kwietniu 1981 r.
Wrocławska Drukarnia Naukowa. Zam 2294/81. S-8. Cena zł 90. –

SPIS TREŚCI

I. Wstęp	7
Wykaz punktów Atlasu	8
Wykaz skrótów	9
II. Komentarze do map (81—132)	13
III. Zakończenie	51
Indeks wyrazów	55
Spis map	59

I. WSTĘP

Drugi tom Atlasu gwar bojkowskich przedstawia zróżnicowanie leksykalne i słowotwórcze gwar bojkowskich głównie w zakresie nazw roślin, zwierząt i pożywienia. W tomie tym uwzględniono również (wykorzystane tylko częściowo w tomie pierwszym) materiały dialektologiczne Katedry Języka Ukraińskiego oraz Katedry Językoznawstwa Ogólnego i Słowiańskiego Uniwersytetu w Užhorodzie (wyekscepowane w 1978 r.) oraz moje zapisy terenowe z gwar ukraińskich wschodniej Słowacji (z 1979 r.).

W dalszym ciągu odczuwamy dotkliwie braki w zakresie materiału porównawczego z sąsiednich gwar ukraińskich, a także polskich i słowackich; utrudnia to wydobycie związków leksykalnych gwar obszaru Atlasu z tymi dialektami. W komentarzach wyzyskujemy wszakże nowe materiały z Łemkowszczyzny (po obu stronach Karpat) zebrane przeze mnie podczas badań w latach 1977 i 1979, a także ze skraju północno-wschodniego gwary nadszańskiej z zapisów z 1977 r. Dane dotyczące gwar wschodniosłowackich zaczerpnięto głównie z opracowań znajdujących się w Instytucie Językoznawstwa Słowackiej Akademii Nauk w Bratysławie, udostępnionych mi przez Dyрекcję tego Instytutu, a mianowicie z maszynopisu słownika gwar uskich i zemplińskich Š. Liptáka oraz z kolejnych tomów Atlasu języka słowackiego: leksykalnego — A. Habovštiaka i słowotwórczego — F. Buffy.

Warszawa, w kwietniu 1979 r.

Janusz Rieger

WYKAZ PUNKTÓW ATLASU

Punkty w zapisach S. Hrabca

1. Łupków, 2. Kuźmina, 3. Wojtkowa, 4. Ropienka, 5. Ustrzyki Dolne, 6. Łobozew, 7. Wołkowyja, 8. Polana, 9. Kalnica, 10. Wetlina, 11. Berehy Górne, 12. Wołosate, 13. Tarnawa Niżna, 14. Stuposiany, 15. Boberka, 16. Żurawin, 17. Krywka, 18. Łomna, 19. Łopuszanka Lechniowa, 20. Czarna, 21. Ławrów, 22. Wołoszynowa, 23. Bilicz, 24. Libuchowa, 25. Suszyca Wielka, 26. Starzawa, 27. Bąkowice, 27a. Michowa, 28. Lacko, 28a. Niżankowice, 28b. Błozew Górna, 29. Grodowice, 30. Wola Rajnowa, 31. Stara Ropa, 32. Torhanowice, 33. Strzelbice, 34. Sozań, 35. Spas, 36. Łopuszanka Chomina, 37. Rozłucz, 38. Jawora, 39. Jabłonka Niżna, 40. Borynia, 41. Sianki, 42. Butelka Niżna, 43. Matków, 44. Zawadka, 45. Ilnik, 46. Jasionka Masiowa, 47. Błazów, 48. Kobło Stare, 49. Bereźnica, 50. Wykoty, 51. Rajtarowice, 52. Piniany, 53. Dublany, 54. Łąka Ruszykalna, 55. Horodyszcze, 56. Olszanik, 57. Łukawica, 58. Podbuż, 59. Opaka, 60. Schodnica, 61. Podhorodce, 62. Korostów, 63. Tucholka, 64. Ławoczne, 65. Sławsko, 66. Synowódzko Wyzne, 67. Stebnik, 68. Koniuchów, 69. Uherskie, 70. Kosmacz (koło Sołotwiny).

Punkty „Ł”

(wg AJDŁ, a punkty 56Ł, 61Ł, 64Ł, 65Ł, 67Ł, 68Ł, 70Ł także wg R)

46Ł Nowosielce, 47Ł Sanoczek, 48Ł Czerteż, 49Ł Prusiek, 50Ł Zboiska, 52Ł Karlików, 54Ł Jawornik, 55Ł (= 1) Łupków, 56Ł Komańcza, 57Ł Prełuki, 58Ł Szczawne, 59Ł Morochów, 60Ł Stróże, 61Ł Olchowce, 62Ł Zahutyń, 63Ł Wielopole, 64Ł Jankowce, 65Ł Huzele (w zapisach R — sąsiedni Weremień), 66Ł Łukowe, 67Ł Hoczew, 68Ł Mehawa, 69Ł (= 7) Wołkowyja, 70Ł Cisna i Dożyca, 71Ł Rabe, 72Ł Wola Michowa.

Punkty uzupełniające z gwiazdką (głównie wg OSB)

13a* Dźwiniacz Górny, 20a* Mszaniec, 34a* Suszyca Rykowa, 37a* Żukotyń, 42a* Butla, 45a* Łosiniec, 46a* Isaje, 46b* Turze, 58a* Jasienica Solna, 62a* Orawczyk, 62b* Pławie, 63a* Żupanie, 64a* Różanka Niżna, 66a* Orów.

Punkty uzupełniające „V”

(Varia — wg OSB, AUM, U, SD, KDA i in.)

1V Kozakiwka (dawn. Brzaza — wg U w zapisach O. Sztumpf), 2V Wyszków (m. in. wg U w zapisach J. Hałaja), 3V Pidliski (dawn. Niagryn), 4V Szewczenkowe (dawn. Wełdzirz), 5V Roztoczki, 6V Cisów (głównie wg U w zapisach J. Puja), 7V Podbereż, 8V Lisowice, 9V Sulatycze, 10V Nadziejów (głównie wg U w zapisach J. Puja), 11V Iemnia, 12V Suchodół, 13V Jasień (głównie wg U w zapisach J. Hałaja, OSB i SD), 14V Niebyłów, 15V Iwaniwka (dawn. Janówka), 16V Zbora, 17V Grabówka, 18V Maniawa (głównie wg U w zapisach J. Puja).

Punkty uzupełniające „S”

(Słowacja — wg H i R)

1S Pichne (wg H i R), 1aS Svetlice (wg R), 1bS Hostovice (wg R), 2S Zvała (wg H i R), 3S Vel'ka Pol'ana (wg H i R), 4S Ubl'a (wg H i R), 5S Zboj (wg H i R).

Punkty uzupełniające „Z”

(Zakarpacie — głównie wg DzLAZ)

1Z Stara Stuzycza (także wg U w zapisach M. Puchanyecz), 11Z Zabrod (także wg U w zapisach M. Dużeja), 18Z Wyszka, 21Z Użok, 24Z Bukoweć, 35Z Turji-Remety (także wg R), 37Z Bukiwcewa, 47Z Rudnykiwka-Izwor, 50Z Nowa Roztoka, 54Z Wołoweć, 57Z Werchni Studeny, 58Z Izki (także wg U w zapisach P. Kałabiszki), 60Z Toruń (także wg U w zapisach J. Hałaja).

WYKAZ SKRÓTÓW

Niniejszy wykaz obejmuje skróty podstawowych źródeł i literatury (pełny wykaz skrótów zamieszczono w tomie pierwszym) oraz skróty prac wprowadzone w tomie drugim.

A	— podstawowy kwestionariusz AGB (ok. 600 pytań).
AGB	— Atlas gwar bojkowskich.
AGKiel	— K. Dejna, Atlas gwarowy województwa kieleckiego, z. 1–6, Łódź 1962–1968.
AJDŁ	— Z. Stieber, Atlas językowy dawnej Łemkowszczyzny, z. I–VIII, Łódź 1956–1961. Tym skrótem oznaczono również materiały do Atlasu.
AJPP	— M. Małecki i K. Nitsch, Atlas językowy polskiego Podkarpacia, Kraków 1934.

- AJŚ — A. Zareęba, Atlas językowy Śląska, Kraków 1970 i n.
- ASJ — Atlas slovenského jazyka, t. III (słowotwórstwo, oprac. F. Buffa) i IV (leksyka, oprac. A. Habovštiak). Rękopisy w Instytucie Językoznawstwa Słowackiej Akademii Nauk w Bratysławie.
- AslPh — „Archiv für slavische Philologie”, Berlin 1876—1929.
- AUM — Лінгвістичний атлас української мови, т. II. Рękopis w Instytucie Nauk Społecznych AN USSR we Lwowie. Tym skrótem oznaczono również materiały do Atlasu.
- B — próbny kwestionariusz AGB (500 pytań).
- BrSE — A. Brückner, Słownik etymologiczny języka polskiego, Kraków 1927.
- BuSP — W. Budziszewska, Słowiańskie słownictwo dotyczące przyrody żywej, Wrocław 1965.
- C — skrócony kwestionariusz podstawowy AGB (200 pytań).
- CrRV — D. Crânjala, Rumuńskie wliwy v Karpatech se zvláštním zřetelém k Moravskému Valašsku, Praha 1938.
- DP UZDU — Доповіді та повідомлення Ужгородського державного університету. Серія Філологічна, Ужгород 1957—1964.
- DZal — K. Dejna, Leksykalne zróźnicowanie gwar w Zaleszczyckiem, RKJ ŁTN V 1957, s. 77—129.
- DzLAZ — Й. О. Дзендзелівський, Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР, I—II, Ужгород 1958—1960.
- DzLP — Й. О. Дзендзелівський, Українсько-західнослов'янські лексичні паралелі, Київ 1969.
- FalLB — J. Falkowski, B. Pasznycki, Na pograniczu łemkowsko-bojkowskim, Lwów 1935.
- FalZH — J. Falkowski, Zachodnie pogranicze Huculszczyzny, Lwów 1937.
- H — Zapisy Z. Hanudel'ovej z pn.-wsch. Słowacji.
- HorO — О. Горбач, Західньо-поліська говірка села Остромичі, кол. повіту Кобринь, Мюнхен 1973.
- HorR — О. Горбач, Північно-наддністрянська говірка й діалектний словник с. Романів Львівської області, Мюнхен 1965.
- HorS — О. Горбач, Південноволинська говірка й діалектний словник села Ступно, кол. повіту Здобунів, Мюнхен 1973.
- HorT — О. Горбач, Говірки й словник діалектної лексики Теробовельщини, Мюнхен 1971.
- HrinS — Б. Д. Гринченко, Словарь украинского языка, I—IV, Киев 1907—1909.
- HrN — Rękopiśmienne materiały S. Hrabca do gwary nadszańskej (w Instytucie Słowianoznawstwa PAN).
- JGM — J. Janów, Gwara małoruska Moszkowiec i Siwki Naddniestrzańskej z uwzględnieniem wsi okolicznych, Lwów 1926.
- JSH — J. Janów, Słownik huculski. Rękopis w Instytucie Słowianoznawstwa PAN.
- KarDO — Карпатская диалектология и ономастика, Москва 1972.
- KDA — С. Б. Бернштейн, В. М. Иллич-Свитыч, Г. П. Клепикова, Т. В. Попова, В. В. Усачева, Карпатский диалектологический атлас, I—II, Москва 1967.
- KmSB — Ю. Кміт, Словник бойківського говору, А—К. Літопис Бойківщини 3—11, Самбір 1934—1939.
- LiZU — Š. Lipták, Slovník zásoba zemplínských a užských nářečí, t. I—III. Rękopis w Instytucie Językoznawstwa Słowackiej Akademii Nauk w Bratysławie.

- ŁMK** — atlas hungaryzmów leksykalnych i ich odpowiedników w gwarach ukraińskich obwołu zakarpacciego USSR P. Lizanca. T. I: Magyar-ukrán nyelv i karcolatok, Uzshorod 1970, t. II: Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпаття, Будапешт 1976, t. III: Атлас лексичних мадаризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР, Ужгород 1976.
- ŁysPol** — П. С. Лисенко, Словник поліських говорів, Київ 1974.
- MachES** — V. Machek, Etymologický slovník jazyka českého, wyd. II, Praha 1968.
- MAGP** — Mały atlas gwar polskich, t. I—XIII, Kraków 1957—1970.
- MaSB** — S. Makowiecki, Słownik botaniczny łacińsko-małosurski, Kraków 1936.
- MorTP** — W. Herniczek-Morozowa, Terminologia polskiego pasterstwa górskiego, I—III, Wrocław 1975—1976.
- MoszPZ** — K. Moszyński, Pierwotny zasięg języka prasłowiańskiego, Wrocław 1975.
- OPE** — М. О. Онышкевич, Польские элементы в диалекте бойков. Исследования по польскому языку. Сборник статей, Москва 1969, s. 229—253.
- OSB** — М. О. Онишкевич, Словник бойківського діалекту у чотирьох томах, Львів 1967. Rękopis w Bibliotece Uniwersyteckiej we Lwowie. Fragmenty opublikowano w: Славянская лексикография и лексикология, Москва 1966, s. 61—105, oraz w KarDO, s. 300—410.
- ParBoj** — М. Парица, З географії бойківських слів, Літопис Бойківщини 1938, cz. 9, s. 117—123.
- PNH** — М. Пшепюрська, Надсянський говір, Варшава 1938.
- R** — zapisy J. Riegera.
- RED** — J. Rudnyckij, An Etymological Dictionary of the Ukrainian Language, Winnipeg 1962 i n.
- RiŁ** — zapisy J. Riegera z Łemkowszczyzny (RiŚŁ — z Łemkowszczyzny środkowej na północ od Karpat, RiZŁ — z Łemkowszczyzny zachodniej na północ od Karpat).
- RiN** — zapisy J. Riegera z gwary nadszańskej.
- RiZR** — J. Rieger, O kilku zapożyczeniach rumuńskich w gwarach zachodnio-ukraińskich Karpat i Podkarpacia, „Zeszyty Naukowe UJ” D IV, Prace Językoznawcze z. 61, 1979, s. 83—96.
- RuICB** — Я. Рудницький, Важливіші ізофони на півночі центральної Бойківщини, Літопис Бойківщини 1938, cz. 10, s. 92—99.
- RuIWB** — J. Rudnicki, Kilka izofon ze wschodnich obszarów Wojkowszczyzny, „Lud Słowiański” IV, cz. 1A, 1938, s. 102—110.
- S** — punkty AGB na Słowacji.
- SBH** — Матеріали до словника буковинських говірок, Чернівці 1971 i n.
- SD** — Studia nad dialektologią ukraińską i polską (z materiałów b. Katedry Języków Ruskich UJ). Opracował i przygotował do druku M. Karaś, Kraków 1975.
- SGP** — J. Karłowicz, Słownik gwar polskich, t. I—VI, Kraków 1900—1911.
- SISE** — F. Sławski, Słownik etymologiczny języka polskiego, Kraków 1952 i n.
- Słstp** — Słownik staropolski, Warszawa 1953 i n.
- StSJS** — Z. Stieber, Świat językowy Słowian, Warszawa 1974.
- SUM** — Словник української мови, Київ 1971 i n.
- T** — kwestionariusz uzupełniający („targowy”) AGB (70 pytań).
- U** — materiały dialektologiczne (głównie prace dyplomowe) Katedry Języka Ukraińskiego oraz Katedry Językoznawstwa Ogólnego i Słowiańskiego Uniwersytetu w Użhorodzie.

- TarSP — J. Tarnacki, *Studia porównawcze nad geografią wyrazów (Polesie — Mazowsze)*, Warszawa 1939.
- VasmES — М. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка*, т. I—IV, Москва 1964—1967.
- WerŁ — I. Verchratskyj, *Про говор галицьких лемків*, Львів 1902.
- WerU — I. Verchratskyj, *Die Mundart der Gegen von Uherci bei Lisko*, *AslPh* XXV, s. 407—424, XXVII, s. 513—526.
- ZaDS — Я. В. Закревська, *Нариси з діалектного словотвору в ареальному аспекті*, Київ 1976.

II. KOMENTARZE DO MAP (81—132)

Pod tytułem mapy podano określenie kwestionariusza, według którego zbierano materiał (i numer pytania), oraz inne ważniejsze źródła wykorzystane przy sporządzaniu mapy.

W „Zapisach” omówiono m.in. warianty wyrazów zasygnalizowane strzałką → w legendzie mapy.

81. Jarzębina *Sorbus aucuparia* — ukr. рябина. — A 317, AJDŁ 176, DzLAZ, KDA 189

Punkty dodatkowe

35a* Topolnica, 59a* Stary Kropiwnik, 60a* Rybnik, 1aV Lipa, 10aV Łopianka, 12aV Lipowica.

Zapisy

65Ł wg R. Wyraz *riabeć* itp.: *ra-* 2, 4, 6, 7, 8, 20a*, *riđ-* 14R; *ri'a-* 63Ł; *-je'* 20a*; w 13R zapis *ri'ab'ec'*. Wyraz *reb:* -bP 68. *Skor'uχa, skor'uχ:* *sko-* 18, 37, 44, 18V, punkty „Z”, *sku-* 13, 10aV, 13V (|| *sko-*), 14V; w 44 wg innego informatora *skr'uχa* (nie zmapowane). Znakiem dla *skoruš'yna* zmapowano *skruš'yn'a* 3S.

Uwagi ogólne

Nazwa *skor'uχa* (*skoruχ*) należy do charakterystycznych „karpatyzmów” w AGB. Jest to wyraz występujący na znacznym obszarze Karpat i Bałkanów (MoszPZ). W gwarach ukraińskich poza obszarem AGB spotyka się go na Huculszczyźnie (*skoruχ* — JSH, KDA) i w górskich wsiach Zakarpacia (*skóruχa, skoruχa* — DzLAZ, KDA), choć tu na południe i zachód od punktów zaznaczonych na mapie także w nieco innym znaczeniu ('wileza jagoda', 'kruszyna'). Na Łemkowszczyźnie i na północ od AGB pojawia się wyjątkowo (na wschód od Krynicy — *skoruš'yna* AJDŁ, na pn. wsch. od Lwowa — *skoruχ* SD). Nazwa *skorusza, skorucha* znana jest i polskim gwarom karpackim (obszar między Cieszynem a No-

wym Targiem — MAGP), wg MoszPZ z języków słowiańskich pochodzi i rum. *scoruș* 'jarzębina'. Forma *skruța* (w AGB zanotowana wyłącznie w 44, por. uwagi wyżej) pojawia się także w kilku wsiach w materiałach KDA (na zachód od górnego biegu Stryja i koło 47Z).

Nazwy z rdzeniem *rab-* spotyka się na północ i północny zachód od obszaru występowania nazw typu *skoruța*: w części pn.-wsch. gwary nadszańskiej są to przeważnie formy *reba*, *réba* (HrN, SD), na pograniczu bojkowsko-nadszańskim *řabyna*, *v'ořip*, w gwarze „Zamieszkańców” *vorřap* (SD). Materiały SD przynoszą także dane ze wsi na pn. od Lwowa (*řebyna*), pogranicza wołyńskiego (*ohrab*) i z gwary naddniestrzańskiej (*řib'a*); również z gwary naddniestrzańskiej JGM notuje *rybin'a*. W gwarze nadszańskiej poza wspomnianą wyżej formą *réba* z pn. wsch. HrN notował tylko polonizm *jažemp* itp. (por. pol. *jarzęb* MAGP). Zapewne więc formy z sufiksem *-eč* (*řabeč*) są lokalne — zachodniobojkowskie.

Kałyna jako określenie jarzębiny podaje SD z okolic 44 i 13V AGB, por. analogiczne pol. *kałina* 'jarzębina' na Spiszu i koło Inowrocławia MAGP. Na zachód od terenów AGB — na Łemkowszczyźnie — panują nazwy typu *judyna* (AJDŁ), nie znane przedstawianym gwarom.

82—83. Modrzew *Larix* — ukr. *модрина* (82. Nazwy z rdzeniem *modr-*, *mudr-* itp.; 83. Nazwy z rdzeniem *kedr-*). — A 306, AJDŁ 183, DzLAZ

Zapisy

57Ł Turzańsk. 65Ł wg R; 55 wg SD; 62b* to Ryków. Nazwy z rdzeniem *modr-*, *mudr-* itp.: *m'ó-* 3R, 64a*, 18V, *m'y-* 68Ł, *-'éna* 18V, *-'yna* 14V; *-yn'a* 44, *-yč* 26; *mudr'yj d'er'ovo* 20R, *m'udryj* 22R. W 67Ł *mondžyj* wg AJDŁ, *m'udryk* wg R. Nie zmapowano *muder* i *moder* w Płonnej (między 52Ł i 58Ł), form *móndrej* i *m'udrej* („chyba polskie”) w 3R, *munžele pl* (w zapisie AJDŁ) 7. *K''edra: K'ei-* 2V, *K'y-* 42a*; *k'ydra: k'yč-* 44. Nie zmapowano *červenij smerek* w 2S i 3S.

Uwagi ogólne

Wg Moszyńskiego modrzew pierwotnie najdalej na wschód występował w dorzeczu górnego Sanu (MoszPZ). O rzadkości tego drzewa na badanym terenie mówią także uwagi informatorów, np. w p. 4 „u nas toho mało”, czy notatka Hrabca w p. 37 „jedno drzewo koło stacji”. Tym zapewne objaśnić można pojawienie się na wschód od Sanu form typu *kedra*, etymologicznie oznaczających cedr, a nierzadko używanych też jako nazwa limby (por. *kedra*, *kedryna* 'modrzew; limba' w 2V i 13V w OSB, por. też *kedra* 'odmiana limby' JSH i *kedr*, *kedra*, *kedryna* 'limba' HrinS). Formy z suf. *-yna* wystąpiły na obszarze, gdzie także nazwy z rdzeniem *modr-*, *mudr-* tworzone za pomocą tego formantu.

Określenia mające w podstawie *modr-*, *mudr-* itp. występują też na całym obszarze łemkowskim, powszechniej jednak notuje się tam nazwę *škvirk* itp. (AJDŁ). W innych gwarach zachodnioukraińskich nazwy z rdzeniem *modr-*, *mudr-* spotykane są np. na Tarnopolszczyźnie (SD, HorT), południowym Wołyniu (HorS), w okolicach Łucka (SD) i Bóbrki (HorR). Formy z wtórną nosowością występują również na środkowej Łemkowszczyźnie (AJDŁ) i w zach. części gwary nadszańskiej (HrN), por. w gwarach polskich *mondźef* 15R i 16R (MAGP podaje formy z wtórną nosowością z polskich gwar na wschodzie Polski od Kolbuszowej po Siemiatycze).

Mieszkańcy obszaru na wschód od Stryja używają nazwy *modryna*, notowanej także w gwarach bojkowskich Zakarpacia, w gwarach nadniestrzańskich i południowowołyńskich (HorR, HorT, HorS). Postać z suf. *-yna* trafia się też na pn. obszarze gwary nadszańskiej (HrN), w okolicach Tomaszowa Lub. (SD) i na Łemkowszczyźnie (AJDŁ, AJPP). Charakterystyczna dla pogranicza bojkowsko-łemkowskiego forma *m'udryk* (*mo-*) poza tym obszarem notowana była — wyjątkowo — na środkowej Łemkowszczyźnie (AJDŁ), por. podobne formy w sąsiadujących gwarach polskich. Postać *modra* itp. znana jest i w łemkowskich wsiach po pd. stronie Karpat (AJDŁ), *mudryn* i *mudryń* — w gwarze nadszańskiej (HrN, SD), na Łemkowszczyźnie (AJDŁ), *mudrij* itp. — w gwarze nadszańskiej (HrN, SD); różne postaci z sufiksem *-el* notowano w sąsiadującej gwarze nadszańskiej (HrN, SD), por. także w gwarach polskich z południa i pd. wschodu nazwy *modrzeń*, *modrzej*, *modrzel* itp. (AJPP, MAGP), Nazwy z sufiksem *-ew* są w AGB, podobnie jak także formy w środkowej Łemkowszczyźnie, polonizmem (AJDŁ). Zestawienie *mudryj derewo* w AGB ma swój odpowiednik w formie *mudre derewo* w gwarach Tarnopolszczyzny (SD).

84. Głóg *Crataegus* — ukr. глід. — A 318, C 105

Zapisy

Punkty „Ł” wg R. Brak nagłosowego *h-*: 56Ł, 9R (obocznie z *h-*), 10R, 1, 9, 14, 16, 42, 43, 62, 60Z. *Hłojena*, *hliχ* i in.: *-l-* 17R, 18R, 19R, 20R, 21R, 38, 18V, 35Z, 60Z, 1S, 1aS, 1bS, 2S; *-l-* lub *-ł-* 67Ł, 68Ł, 3R, 15R, 9, 10, 21; *-l'* 11, 14, 18, 35, 43, 58, 59. Poza tym *hłojen'a*: *-é-* 38, 60Z; *hłojin'a* 13a*; *hliχ*: *hłiχ* 1R. Nie zmapowano *hłod* 1V (zapewne nazwa nowsza).

Uwagi ogólne

Forma *hlij* jest znana również na Huculszczyźnie (JSH); formę *hłojena* notuje (wśród wielu innych) MaSB. *Hliχ* (*hłiχ*) występuje też na Łemkowszczyźnie (RiŚŁ, WerŁem, WerZam) i w pd.-wsch. części gwary nad-

sańskiej (HrN; w zach. części tej gwary jest już przejęty z polskiego *glik, głok, gluk* itp.), a więc na terenach sąsiadujących z gwarami polskimi i słowackimi, w których jest podobnie: w pol. *głóg, głogu*, we wschodniosł. *hluχ, hloχa* LiZU. Formę *hluhińa* zapisał RiN na pn.-wsch. skraju gwary nadsańskiej. W innych gwarach zachodnioukraińskich źródła notują głównie *hlid* i jego warianty, np. HrN (w pn.-wsch. części gwary), JGM, HorR, HorS, ŁysPol.

Nie zmapowano wyrazu *swerbyhuz* itp. (zapisy z pogranicza łemkowsko-bojkowskiego oraz 1V i 4V), gdyż na ogół oznacza on dziką różę (*Rosa canina*), choć na określenie głogu notuje go JSH — obocznie z *hlij* — na Huculszczyźnie.

85—86. Kora drzew — ukr. кора на дереві (85. Kora na drzewach liściastych i szpilkowych — ukr. кора на дереві листяному і хвойному; 86. Kora odarta z drzew szpilkowych — ukr. кора облуплена з хвойних дерев). — A 235, 309, 310, B 160, 161

Zapisy

Punkty „Ł” wg R. *Kor'a : k'ora* 56Ł. *Sk'ora : sk'ó-* 1S. *Skur'a : sk'ura* 4S. *Skira : -k-* 26, 16V. *Łub'e* itp.: nie zaznaczono akcentu w 5, 6, 57, 61. *Łup, łupa, łuba : l-* w punktach „S”. Nie zmapowano *l'uba* i *łup* 1aS ‘oblupiona kora z drzew liściastych’.

Uwagi ogólne

Mapy sporządzono na podstawie odpowiedzi na 4 pytania kwestionariusza: 1. „Kora (na drzewie)” — pytano w związku ze skórą na ciele człowieka, 2. „Kora drzew szpilkowych nie odarta z drzewa”, 3. „Kora drzew szpilkowych odarta z drzewa”, 4. „Kora drzew liściastych”, przy czym na mapie 85 uwzględniono odpowiedzi na pytania 1, 2, 4, zaś na mapie 86 — na pytanie 3. Nierzadko odpowiedź na pytanie 2 i 3 tworzy tylko jeden wyraz bez wskazania, czy odnosi się on do kory odartej z drzewa, czy nie odartej; wyraz taki potraktowano jako określenie tak kory na drzewie jak i zdartej z niego.

Formy *skora, skira* dla kory na drzewach grupują się w zasadzie na pograniczu bojkowsko-łemkowsko-nadsańskim (ale jest *skira* 16V); jako ‘kora odarta z drzew szpilkowych’ występują rzadziej i również na tym terenie. *Skora* prócz pogranicza bojkowsko-łemkowskiego obejmuje również Łemkowszczyznę po obu stronach Karpat, zaś *skira* pogranicze bojkowsko-nadsańskie, zanotowano również tę formę na pograniczu bojkowsko-naddniestrzańskim.

Kora jest powszechna w gwarze bojkowskiej w obu mapowanych znaczeniach (występując obocznie z *łub*), natomiast na Huculszczyźnie kora nazywa się *k'irie coll* (JSH).

Wyraz *hubje* (coll?) jest określeniem tylko odartej kory drzew szpilkowych i występuje w części środkowej i wsch. gwary bojkowskiej. Na Huculszczyźnie *hub*, *hubok*, *hubie* coll to 'kora' lub 'łyko' (JSH).

Na Łemkowszczyźnie dla kory na drzewie zanotowano nazwę *skora* — niezależnie od gatunku drzewa, zaś dla odartej — *huba*, *hubje* lub *hubky*, ale również i *skora* (RiŁ).

W gwarze nadszańskiej wyraz *hub*, *huba* dla określenia kory nie odartej z drzewa występuje sporadycznie. Kora odarta i nie odarta nazywa się tu *skora* lub *skira*, a w części pn.-wsch. *kura*, *kuryna* (odarta z drzewa), *kürka* (nie odarta — HrN).

Przytoczone tu dane pokazują, że w różnych gwarach ukraińskich 'kora' może nazywać się różnie nie tylko w zależności od tego, czy znajduje się na drzewie, czy jest z niego zdarta, ale w zależności od rodzaju drzewa, na którym występuje — może tu chodzić o drzewa szpilkowe bądź liściaste, ale także o konkretne gatunki. Por. tu jeszcze uwagę HorS: na drzewach *kora*, ale *łypa m'aje hub'ok* albo *łyko*, ne *kor'u*; *huba* znaczy tam tylko 'duży kawał drzewa na opał'.

87. Huba na drzewie *Polyporus* i hubka do krzesiwa — ukr. гриб-трутовик та губка викрешувати вогонь. — A 312, DzLAZ

Punkty dodatkowe

20Z Luta.

Zapisy

Punkty „L” wg R. W 68Ł jest *bakal'eja*, w 64a* — *vakel'ija*. *Vaka-* i *vake-*: -*l'ija* 1S, 2S, 3S, 4S, -*lyja* 1aS, 5S, -*l'ija* 1bS. *Hupka*: w 13V też *hubka*. *Čir*: *čir* 43, 44, 63, 2V, 13V, 57Z, 58Z, 60Z; *čyr* 65.

Uwagi ogólne

Rumunizm *wakelyja* (*wakelja* itp.) — *bakelyja* (por. rum. *văcălie*, *văcălii* 'huba; zagiew') na Łemkowszczyźnie może znaczyć 'huba na drzewie' i 'huba do krzesiwa' (RiŁ). Wyraz *wakelyja* w obu mapowanych znaczeniach podaje dla Huculszczyzny JSH. W gwarze nadszańskiej wyrazu brak (HrN). *Bakal'ija* 'huba na drzewie' występuje też w gwarach słowiackich (LiZU).

Huba w znaczeniu 'huba na drzewie' występuje też w pn.-zach. części gwary nadszańskiej, na pozostałym obszarze gwary w tym znaczeniu jest *hupka* oznaczająca tu powszechnie 'hubkę do krzesiwa' (HrN). Na Łemkowszczyźnie po obu stronach Karpat zanotowano *huba* w znaczeniu 'huba na drzewie' (RiŁ). Wraz *hubka* odnotowuje JSH dla gwary hucul-

skiej zarówno w znaczeniu 'huba na drzewie' jak i 'suszona, bukowa hubka do krzesiwa'. Również w niektórych punktach radzieckiego Zakarpacia *huba*, *hupka* to także 'huba' lub 'hubka do krzesiwa' (KDA mapa 43 i komentarz). Notabene w obu mapowanych znaczeniach wyrazy *huba* i *hubka* zanotowano na Polesiu (ŁysPol, HorO).

88. Bазіе wierzbowe — ukr. вербовіе сережки. — А 335

Zapisy

Punkty „Ł” wg R. *Šutk'ŭ*: -a 41, 65. *Byrk'ŭ*: *by*- 10R, 11R; *bŷ*- 13R; *ba*- 64Ł, 65Ł, 14R, 15R, 2; -*ŕ*- 10; akcent paroksytoniczny 70Ł, 10R, 13R.

Uwagi do poszczególnych punktów

10R — też na leszczynie; 46 — bażki, pączki; 2V — palma wielkanoena.

Uwagi ogólne

Nazwy wierzbowych bazi to często wyrazy, które pierwotnie oznaczały młode zwierzęta (przeważnie owce) czy ptaki lub derywaty od tych wyrazów. W tych samych znaczeniach notowano je w sąsiednich gwarach ukraińskich.

Šutky jako 'palma wielkanoena z gałązek z baziami' znane jest w gwarach huculskich (JSH) i naddniestrzańskich (HorR), por. ukr. *šutyj* 'owca lub inne zwierzę bez rogów lub bez uszu', por. także *šut! šut!* — ukr. gw. zawołanie na owce.

Byrky jako 'gałązka z baziami' pojawia się w gwarach naddniestrzańskich (JGM) i na środkowej Łemkowszczyźnie (RiŚŁ); por. pol. i ukr. gw. *byrka* 'owca, jagnię z krótką sierścią', także 'czapka barankowa', por. też *byr! byr!* — pol. i ukr. gw. zawołanie na owce; o różnych znaczeniach wyrazu i różnych możliwościach etymologizowania go por. Klep-PT 54—59.

Bahńata: *bahńitky* 'bазіе' notowano na całej prawie Łemkowszczyźnie (RiŁ), por. stp. *bahńiatko* 'baranek, jagniątko', dial. śl. *bahńatko* i śl. *bahńica* 'kotna owca' BuSP.

Jahńatka 'bазіе' występują też na Łemkowszczyźnie (RiŁ), por. *jahńa*, *jahńatko* 'jagnię, jagniątko'.

Huśata 'bазіе' notuje w gwarze naddniestrzańskiej JGM, por. ukr. *huśa* 'gąsiątko'.

Pozostałe wyrazy oznaczające bазіе powstały na drodze przesunięcia znaczenia wywołanego podobieństwem wierzbowych kotków do różnych elementów występujących w przyrodzie:

Pupky i formy zbliżone: *pupci*, *pupli*, *pupńaky* — por. ukr. *pup*, *pupok*, *pupec* 'pepek', *pupjanok* bot. 'pączek, zalążek'.

Ĳaska — por. ukr. *řasa*, *řaska* 'kłos owsa'.

Maćky, *myćky* — por. huculskie *myćka* 'wełna młodych jagniąt' HrinS, wschodniołemkowskie *myćka* 'wełna na owcy' (R z Wisłoka), a także łemkowskie *mać* 'wszystko, co jest małe' WerŁem.

Myńky — w wąskim pasie górskim Zakarpacia pomiędzy p. 21 i 56 AGB *myńka dyka* to nazwa wiewiórki (DzLAZ 126), por. też sł. *myńki* 'bazie' (ASJ IV).

Bobyрка — por. *bobyryka* 'odchody zajęcze lub owcze' KmSB.

89. Jabłoń *Malus* — ukr. яблуня. — A 324, B 152, C 106, T 25, AJDŁ

Punkty dodatkowe

20Z Luta.

Zapisy

58Ł to Turzańsk. Punkt 61Ł wg R. Znakiem dla *ǰ'abłyń* zmapowano *ǰ'abłyń* 70Ł i *ǰ'abłyń* 1R, znakiem dla *ǰ'abliń* — *ǰ'abliń* 2R, znakiem dla *ǰablińka* — *ǰabl'ijka* 72Ł. Nie zmapowano *lisnyći* 61 i *ǰ'ablońka* 20R.

Uwagi do poszczególnych punktów

60 *ǰ'ablinka* — dzika.

Uwagi ogólne

Zasięgi form *jabłyń* i *jablinka* w gwarach Zachodniej Ukrainy przedstawia ZaDS (mapa 19 na s. 141). Forma *jablinka* obejmuje tam gwary naddniestrzańskie, zachodnią część podolskich, bukowińskie, huculskie, bojkowskie oraz Zakarpacie, zaś na pozostałej części obszaru występują formy *jabliń*, *jabtuńa* itp. (HorS obok *jabtuńa* odnotowuje również *jabtuńka*). Zachodnią granicę formy *jabtynka* w gwarze nadszańskiej pokazują zapisy HrN: przebiega ona wzdłuż linii Przemyśl — Leżajsk. Dalej na zachód jest znów *jabłyń*. *Jabłyń*, *jabliń* itp. obejmuje też Łemkowszczyznę po obu stronach Karpat i pogranicze nadszańsko-bojkowskie (RiŁ; HrN).

W większości gwar polskich *jablonka* również znaczy 'jabłoń', natomiast *jabłoń* występuje zwarcie na części wsch. pogranicza oraz na samym południu Polski (z wyjątkiem Podhala, gdzie jest *jablonka*; MAGP t. IV, s. 99—101), łącząc się z odpowiednimi formami w gwarze łemkowskiej

i nadszańskiej. Podobnie *jabłoń* jest w gwarach wschodniosłowackich (LiZU).

Planka — wyraźny słowacyzm — to pierwotnie określenie drzewa owocowego rosnącego dziko (dzikiej jabłoni) i jego owocu, np. w niektórych punktach DzLAZ 5.

90. Pestka w jabłku — ukr. зернято. — A 325, C 107, AJDŁ 192

Zapisy

Punkty 61Ł, 64Ł, 65Ł wg R. Wyraz *ĩ'adro* sg (itp.): -ó 64Ł, 8, 13, -r'o 19, 39; *ĩ'dr'o* 2R. Wyraz *z'erńeta* pl: *z'yr-* 37, 43, 46, *z'er-* 59, 4V; -ńata 37, 46, 4V; -n'ata 43; -nita 19R, 13V. Wyraz *z'erńa* sg: *z'e'yr-* 4S, 5S, *z'yr-* 35Z, 60Z, 1S, 2S, 3S; *z'yr-* 45; -e 47, 6V, 18V; -i 13V. *Z'yrńatko*: *z'erńitku* 20R, *z'erńatko* 2S. Tylko formy sg zanotowano w punktach: 47Ł, 52Ł, 56Ł, 58Ł, 59Ł, 63Ł, 64Ł, 67Ł, 68Ł, 70Ł, 71Ł, 72Ł, 2R, 5R, 8R, 10R, 13R, 7, 8, 11, 15, 18, 19, 39 (*ĩ'adro* itp.) oraz 68Ł, 15R, 21, 26, 45, 47, 1S, 2S, 3S, 4S (*z'erńa*, *z'erńo* itp.). Tylko formy pl zanotowano w punktach: 47Ł, 56Ł, 61Ł, 65Ł, 67Ł, 1R, 3R, 4R, 6R, 8R, 9R, 11R, 12R, 14R, 19R, 21R, 1, 2, 6, 9, 10, 13, 16, 17, 28a, 35, 37, 38, 41, 43, 44, 46, 68, 4V. Nie zmapowano *zer'ejko* 3S.

Uwagi do poszczególnych punktów

68Ł *zerno* rzadziej; 16R *pušk'i* w jabłku, wiśni i śliwce; 1 *ĩ'adra* także 'ziarnko w pestce śliwki'; 26 *z'erńa* także 'ziarnko w pestce śliwki'.

Uwagi ogólne

Zachodnia Bojkowszczyzna poprzez nazwę *jadro* nawiązuje do obszaru łemkowskiego (AJDŁ, RiŁ) i do gwary „Zamieszkańców” (SD). Jako ogólne określenie pestki, ziarnka itp. nazwa *jadro* znana jest i w sąsiednich gwarach wschodniosłowackich (LiZU), notowano ją także u Polaków zamieszkujących wieś mieszane nad Sanem (*ĩondro*, np. 6R, 8R); również w polskich gwarach Śląska jest to nazwa najpowszechniejsza (AJŚ).

Nazwy z rdzeniem *zern-* panują w gwarze nadszańskiej (HrN); z okolic Tarnopola podaje je SD i HorT. Forma z nagłosowym *z-* w punkcie 45 wskazuje na wpływ fonetyki polskiej (por. np. pol. *zarko* w tymże znaczeniu w 15R); w gwarach polskich nazwy typu *ziarno* zdarzają się na Śląsku (AJŚ). Co do oboczności form z *z-* || *z-* por. uwagi Z. Stiebera, SFPS 12, s. 81–83 (na przykładach stpol.) oraz G. Shevelova, A Latent Phoneme in Making the Affricate *ʒ* in Slavic, [w:] *Miscelanea homenaje a A. Martinet*, „Estructuralismo e historia”, t. I (odbitka).

Nazwa *šćipka* w znaczeniu 'pestka w śliwce, wiśni' znana jest na Zakarpaciu (60Z), por. mapa 91.

91. Pestka w śliwce — ukr. кісточка. — A 325, C 107, AJDŁ 193, DzLAZ

Punkty dodatkowe

35a* Topolnica, 60a* Rybnik.

Zapisy

61Ł, 64Ł, 65Ł wg R; 55 wg SD. Pod hasłem *kistka* zmapowano N pl *kistky* 63Ł, *k'istki* 2R, *kistk'i* 4R, *kistk'i* || -*ki* 6R. W 56Ł i 67Ł wg zapisów R twarde *k*-. *Kamin'éc (-yć)*: -*m*- 8, 13, 16, 17, 41, 43, 44, 62; -*c'* w punktach „Z”. *Kamen'yć*: w 35a* *kamj'n'éc'*. Jako *p'estka* zmapowano N pl *p'estki* 28a.

Uwagi do poszczególnych punktów

W 58Ł, 3R, 6R, 8R, 9R, 10R, 11R, 12R, 14R, 15R, 45 oraz punktach „Z” znaczenie ‘pestka w śliwce i w wiśni (czereśni)’; 7R ‘pestka w wiśni’; 13R *k'istka* w śliwce, *p'erstka* w wiśni i w śliwce, *z'erno* w wiśni (wyraz *zerno* nie zmapowany); 16R *pušk'i* pl w jabłku, wiśni i śliwce, wg innego informatora *puška* w wiśni i śliwce, „po polsku *kostka*”; 17R *k'istka* w śliwce i w jabłku; 14 *kamin'éc*, a *u kaminc'y i'adro*; 26 *kistka*, a *u ti kiści zaś je z'erńa*.

Uwagi ogólne

Nazwa *kistka* rozpowszechniona była w gwarze łemkowskiej (AJDŁ), na Huculszczyźnie i w gwarach naddniestrzańskich (SD, HorT); HorS podaje tę nazwę z pd. Wołynia. Podobnie w sąsiadujących gwarach polskich i wschodniosłowackich spotyka się w tym samym znaczeniu *kostka* (AJPP, AJŚ), *kóstka*, *kustka* (LiZU). Nie zmapowano formy *kiśé*, zanotowanej tylko w komentarzu do właściwej odpowiedzi w punkcie 26 (zob. wyżej); formę tę sporadycznie spotyka się w gwarze nadszańskiej (HrN), por. także polskie *kość* w całej pn. części polskiego Podkarpacia (AJPP, AJŚ).

Forma *kaminec* występuje też w gwarach ukraińskich między Lubaczowem a Biłgorajem (HrN, SD), spotyka się je także w okolicach Łucka i nad Zbruczem (SD).

Określenie *pestka* — właściwe literackiej polszczyźnie — podaje z gwar AGKiel i AJŚ.

Dla wyrazu *puška* w znaczeniu ‘pestka śliwki’ brak odpowiedników w sąsiednich gwarach ukraińskich, polskich i słowackich, może to więc kolejny wyraz lokalny na pograniczu łemkowsko-bojkowskim.

92. Wilcza jagoda *Atropa belladonna* — ukr. вовча ягода. — A 332, B 268, DzLAZ

Punkty dodatkowe

20Z Luta.

Zapisy

Punkt 56Ł wg R. *Madryg'ul'a*: *madra*- 1S, 1bS. W punktach „Z” zapis oznacza przeważnie *Daphne mezereum*.

Uwagi ogólne

Większość nazw dla 'wilczej jagody' związana jest z pejoratywnymi określeniami od *wowk-*, *had-*, *durn-*, *pes-* (por. też zapis RiŁ *čortovy čerešni*) i in.

Wowče tyko notuje też z Huculszczyzny HrinS jako '*Daphne mezereum*'.

Wyraz *madrygula* — *nadragula* (wg ŁMK II 103 hungaryzm, por. węg. *nadragulya*) notowano również na południowej Łemkowszczyźnie jako *nadrygula* (RiŁ).

Wyraz *spync* (por. rumuńskie *spînz*, *spînji* 'ciemniernik purpurowy *Heleborus purpureascens*') ma swój odpowiednik na Huculszczyźnie w postaci *spendz* 'ciemniernik purpurowy' (JSH).

Brak materiałów porównawczych z gwar sąsiednich nie pozwala na przedstawienie nazw dla wilczej jagody w tych gwarach. Ponadto nie zawsze wiadomo, czy nazwa odnosi się do *Atropa belladonna*, *Daphne mezereum*, czy też do innej, podobnej rośliny trującej, np. *Hyoscyamus niger* (por. w p. 36 *lulok* może 'lulek czarny'?).

93. Jeżyna — ukr. ожина. — A 331

Zapisy

1 wg AJDŁ, inne punkty „Ł” wg R. 3R wg E. Rudolf-Ziółkowskiej. Pod formą N sg zmapowano część materiału zanotowanego tylko w N pl lub L sg. *Ożyna* itp.: *na oż'yni* 43, 46, 61, *na ożyn'i* 2, *na ożyni* 62, 63, *oż'yny* pl 13V, *na ʷoż'yni* 44, *na ʷożyn'i* 10, *na woż'yni* 12, *na wożyn'i* 4, 8, 9, 14, *na hużyn'i* 6, *na oż'ynu* coll 58, *Černyk*: w 7 także L sg *na černyk'u*; *černyčnyk*: *na čern'yčnyku* 8. *Drač*: *na dr'aču* 9. *Drapak'y*: *rapak'ŷ* 68.

Uwagi do poszczególnych punktów

2 *drapak'y* wg E. Rudolf; 1V *ożyna* 'jagody'.

Uwagi ogólne

W kwestionariuszu nie zaznaczono, czy odpowiedź dotyczy rośliny *Rubus suberectus*, czy *Rubus caesius*; pytano o pędy, krzak.

Określenia *ożyna* itp. spotyka się na środkowej Łemkowszczyźnie (AJDŁ, RiŚŁ) i na Huculszczyźnie (JSH); SD podaje je także z okolic Łucka, Tarnopola i Kołomyi. Jako nazwa samego owocu notowana jest w przeważającej części gwar zachodnioukraińskich (prócz okolic Rawy Ruskiej oraz gwar górskich — łemkowskich, bojkowskich, zakarpaccich i części huculskich, gdzie występuje nazwa *černyc'a* itp.) — ZaDS, również w materiałach HrN wyjątkowo pojawiła się *użyna* 'owoc jeżyny'. Jako pożyczka ukraińska wyraz notowany jest w polskim Beskidzie aż po Śląsk Cieszyński włącznie, por. *ożyna*, *ożyna* itp. AJPP 291, MAGP 199, AJŚ 226 oraz Z. Stieber, O wyrazie *ożyna* w dialektach polskich, *Slavia Orientalis* XVII, 1968, s. 419—420.

Występujące na zachodzie AGB nazwy pędów jeżyny z rdzeniem *čern-* itp. mają odpowiednik w niektórych gwarach łemkowskich (RiŁ), por. także gwarowe wschodniosłowackie *čarničník* LiZU. Wszystkie te nazwy nawiązują do określeń samego owocu: *černyc'a*, *čarnyc'a* itp. Wyjątkowo nazwy takie trafiają się na pd. zach. gwary nadszańskiej (HrN).

Formy z rdzeniem *drač-* spotyka się i na Łemkowszczyźnie po pd. stronie Karpat (RiŁ), podaje je też ZaDS (s. 130—131, bez ścisłej lokalizacji). Na Bojkowszczyźnie nazwy takie oznaczały również głóg (AGB p. 41, OSB).

Nazwa *drapaky* itp. jest w gwarach zachodnioukraińskich dość rozpowszechniona dla rośliny *Rubus suberectus* (ZaDS — mapa 18, HrN, OSB, JSH, SD).

94. Pokrzywa *Urtica dioica* — ukr. кропива. — A 335, B 490, DzLAZ 6

Punkty dodatkowe

35a* Łużek, 52a* Babina, 56a* Czerhawa.

Zapisy

Punkty „Ł” wg R. *Kropyva* itp.: *-iva* 6R; *-iva* 10R, 11R, 1bS, *-iua* 21R, *-yua* || *-ywa* 2R, *-ywa* 4R, 67, *-e'va* 16V. *Žalyva* itp.: *z-* 44, 63, *ž-* 58, 61, 1V, 4V, 13V, 14V; *-l-* 12, 13, 37, 44, 63, 65; *-e'va* 64a*.

Uwagi do poszczególnych punktów

14 „*daχt'o hv'aryt žal'ya*”.

Uwagi ogólne

Nazwa *kropywa* itp. panuje także na północ, wschód i południowy wschód od AGB (SD, TarSP, JSH, DzLAZ, HorS). Forma *pokrywa* spotykana jest w gwarach zachodnioukraińskich, np. w zach. części gwary nadsańskiej (HrN), na Polesiu (TarSP), w gwarach środkowołemkowskich na Słowacji (RiŁ), por. pol. *pokrzywa* i wschodniosłowackie *pochriva* (ASJ, LiZU). Nazwy typu *koprywa* występują w większości gwar łemkowskich (RiŁ), por. śl. *kopriva*.

Wyraz *żaływa* itp. używany jest jako nazwa pokrzywy także na całym niemal radzieckim Zakarpaciu (bez gwar huculskich) oraz w części gwar bukowińskich (DzLAZ, ZaDS s. 112—113).

Określenie *kropywa*, *pokrywa*, *żaływa* na oznaczenie pokrzywy (*Urtica dioica*) i głuchej pokrzywy (*Lamium album*) na ogół się pokrywają w każdym z punktów, jedynie w p. 9R *kropywa* to 'pokrzywa', a *koprywa* 'głucha pokrzywa', zob. mapa 95.

95. Głucha pokrzywa *Lamium album* — ukr. глуха кропива. — A 334, DzLAZ

Zapisy

Punkty „Ł” wg R. Wyrazy *kropywa*, *żaływa* itp. w legendzie mapy podano w postaci uproszczonej (szegóły pokazuje mapa 94). W wyrazie *hłuxa* w punkcie 26 brak akcentu. *Hł'uxa koprywa*: *hl'uxa k.* w punktach „S”. *Hłux'a żaływa*: *xlux'a* ž. 43, 61.

Uwagi do poszczególnych punktów

22R *bila kropywa* częściej.

Uwagi ogólne

Roślina *Lamium album* (jasnota biała) ze względu na podobieństwo z pokrzywą (*Urtica*) określana jest na ogół w językach słowiańskich jako pokrzywa głucha (języki północnosłowiańskie) lub martwa (języki południowosłowiańskie) BuSP. Formę *hl'uxa* podaje z różnych gwar łemkowskich RiŁ, a *hłux'a* z Wołynia HorS. Określenie *bila* pochodzi od białych kwiatków tej rośliny. Notuje je także z gwar zachodniołemkowskich RiŁ.

Pojawiająca się w kilku punktach nazwa *medulka*, *medunka* itp., podawana także przez MaSB i ZaDS, wg BuSP odnosi się do innej rośliny, podobnie jak *żyhavka*, która oznacza zwykle drobną, parzącą roślinę (*Urtica urens*).

Nazwa *kińcka* (tj. *kińska*) ma nawiązania w gwarze nadsańskiej, por. *kińska pokrywa* HrN, por. u MaSB nazwa *kińska mjata* 'jasnotka'.

96. Prawdziwek *Boletus edulis* — ukr. білий гриб. — A 327, DzLAZ

Punkty dodatkowe

60a* Rybnik, 62c* Hrebenów, 63b* Hutar, 63c* Klimiec, 20Z Luta.

Zapisy

Punkty „Ł” wg R; 55 wg SD. W zapisach nazwa prawdziwka występuje często w pl. Nie uwzględniono fonetyki mapowanych wyrazów. Por. np.: *hryb* 62, *bil'i hr'yby* 41, *bil'ak* 18, *pravdyv'yji hryb'j* 22R, *hryby spravedl'jvi* 61. Pominięto: 56Ł *hard'yi*, 10R, 4, 14, *čorn'i* pl, 21R *n'ałipšyji hryb*.

Uwagi ogólne

Hryb występuje zarówno na określenie 'grzyba w ogóle' jak i 'borowika' także w gwarze nadszańskej (nie ma tam innych określeń tego grzyba, HrN); podobnie jest w pn.-zach. Słowacji (BuSP) czy na polskim Podkarpaciu, gdzie *grzyb* często oznacza też borowika.

Określenie *biłyj hryb* i jego warianty znane jest również w gwarze łemkowskiej (AJPP) i naddniestrzańskej (HorR, JGM).

Pravdywyj hryb, *pravdywka* itp. — to zapewne polonizmy (co do zasięgów w pol. por. MAGP 554 oraz B. Bartnicka-Dąbkowa, Polskie ludowe nazwy grzybów, Wrocław 1964). *Pravdyvyj grip* i *pravdyky* pl notuje RiŁ, formę *pravdyvyj hryb* — SD koło Tomaszowa Lubelskiego oraz na pn. i pn. wsch. od Tarnopola; występuje ona także na zachodnim Polesiu (HorO).

Spravedl'jvyj hryb ma swój odpowiednik w postaci *grzyb sprawiedliwy* w polskich gwarach Podlasia (MAGP) oraz z okolic Białegostoku i Siemiatycz (B. Bartnicka-Dąbkowa, op. cit.).

Bukowec, *bukowyj hryb*. Podobne określenie prawdziwka notowano też na zachód od Bardejowa (R), a w gwarach polskich — w okolicy Cieszyna (MAGP).

Zapaχ występuje też na wsch. i środkowej Łemkowszczyźnie słowackiej (R).

97. Rydz *Lactarius deliciosus* — ukr. рижок. — A 328, B 260, C 108, T 26, AJDŁ 208—209

Punkty dodatkowe

38a* Przysłop, 20Z Luta

Zapisy

Wokalizm rdzenia wyrazu *ryżyk* itp. zostanie przedstawiony na mapie fonetycznej. *Ryżyk*: pominięto *rużak* 15R, gdzie -a- zapewne z -*bi-*, bo tamże zanotowano pl *ryżyki*, a także *stran'a* obok *strin'a*; -*ž-* 56Ł, 70Ł; -*ž-* 58Ł, 72Ł, 1 (|| -*ž-*), 5S; -*z-* 50Ł, 9; -*ik* 1S, 1aS, 1bS, 5S, -*uk* 2S. *Ryżyk*: -*ž-* 10. *Ryżok*: -*ž-* 20Z. *Ryćka*: -*č-* 41. *Ryśky*: w 69 *r'yšký* || *rošký*. Nie zmapowano *ruc* 31.

Uwagi do poszczególnych punktów

38 — „nie rydz”.

Uwagi ogólne

Forma *ryżyk*, występująca w zach. części obszaru AGB, obejmuje też dalej tereny łemkowskie (AJDŁ), występuje również w pd.-zach. części gwary nadsańskiej, na zach. Polesiu (HorO). Nawiązuje ona do słowackiego *rydzik* (tak w całej Słowacji, jedynie we wsch. Słowacji jest *ryžik*, forma przejęta z gwar ukraińskich, por. M. Majtánová, *Ze západoslovanských lidových názvů hub z čeledi Russulaceae*, [w:] *Studie z porovnávcejí gramatiky a lexikologie*, Bratislava 1974).

Formy z sufiksem -*ok* występują też na Huculszczyźnie (*ryžok*, JSH), w pn. części gwary nadsańskiej (*ryžok*, *ryžok*, HrN), na pd. Wołyniu *ryžok* (HorS).

Formy rodzaju żeńskiego z sufiksem -*ka* powtarzają się w środkowym pasie gwary nadsańskiej (HrN); sporadycznie znane są też w gwarach zachodniosłowackich (M. Majtánová, op. cit.).

W gwarze nadsańskiej można spotkać też formy bezsufiksalne (polonizm) występujące w pd. części gwary bądź z ukraińskim -*č* (*ryč*), bądź z polskim -*e* (*rye*) HrN.

Forma *gruż* pochodzi prawdopodobnie od *gružd*, *grudze*, określających w gwarach polskich, rosyjskich, ukraińskich, białoruskich, litewskich inny grzyb podobny do rydza, a mianowicie *Lactarius piperatus* (M. Majtánová, op. cit.) lub *Agaricus piperatus* (JSH, RED, VasmES). Etymologia wyrazu jest niejasna; być może od *gruda* lub w związku z litewskim *gruzdenu*, *gruzdenty* ‘dymić, tleć’ VasmES. Mało prawdopodobna jest etymologia RED wywodząca wyraz z kontaminacji słów: **gribz* i polskiego *rydz*.

Określenie *syhlanka* (*ryž'ok* albo *syhlynka*) notuje też JSH dla Huculszczyzny.

98. Muchomor *Amanita* — ukr. myxomop. — A 329, B 261

Punkty dodatkowe

43a* Klimiec, 43b* Komarniki, 62c* Orawa, 65a* Hrebenów, 20Z Luta.

Zapisy

Punkty „Ł” wg R, 3R wg R i E. Rudolf-Ziółkowskiej, 20R wg E. Rudolf-Ziółkowskiej. *Marym'ux*: *marm'ux* 28a. *Mor'ymux*: *mó-* 37, 44, *mu-* 12, 14, 57, 2V, 6V; *-moχ* 70, 20Z. Znakiem dla *marym'uxa* zmapowano *mar'uxa* 20R. *Morym'uxa*: *mó-* 21, *mori-* 5S. *Barym'uxa*: *-ra-* 16R. *Muxom'or*: *-χó-* || *-χu-* 2R, *-χu-* 21R. *Muxom'ora*: tym znakiem oznaczono także *muxom'orka* 14R. Nie zmapowano: 20R *maram'uxi* pl, 22R *zyde^y* pl, 13 *mar'ymuxy* pl.

Uwagi ogólne

Marymux. Wyraz zanotował JSH na Huculszczyźnie, HrN (w jednym punkcie) na pd. zach. od Przemyśla oraz RiN na pn.-wsch. skraju gwary nadsańskiej.

Morymux. Wyraz notuje jeszcze HrN i RiN w pn.-wsch. części gwary nadsańskiej (por. też *mar'ymux* HorR).

Marymuxa zanotował również JSH na Huculszczyźnie, RiŁ koło Gorlic na Łemkowszczyźnie, HrN w środkowym pasie gwary nadsańskiej między Przemyślem i Jarosławiem (por. też *mar'ymuxa* HorR).

Morimuxa występuje też na Łemkowszczyźnie na pd. zach. od Dukli i na pd. wsch. od Nowego Sącza RiŁ.

Baramuxa (por. tu *parymux* RiN na pn. wsch. od Cieszanowa, może więc nazwa przekreślona) notuje też RiN na pn. wsch. od Przemyśla.

Muxomor jako wyraz nowszy zanotowano na pd. wsch. od Nowego Sącza (por. też *maxam'or* HorS).

Muxotrawka jest słowacyzmem (wyraz znany jest na całej Słowacji), podobnie jak *muxotapka* (wyraz znany na wschodniej Słowacji — por. M. Majtánová, *Západoslovanské lidové názvy muchomoruky červené Amanita muscaria...*, *Lětopis Instituta za serbski ludospyt w Budyšinje*, Rjad A, č. 19, 133—140). Por. zapis w pl *muxotrawku* z Łemkowszczyzny z okolic Stropkowa RiŁ.

Tak więc większość obszaru AGB i AJDŁ na północ od Karpat oraz większość terenów gwary nadsańskiej obejmują złożenia, w których morfem *mux(a)* występuje w drugim członie (*marymux*, *morymuxa*, *trotamuxa* itp.). Złożenia, w których *mux-* występuje w pierwszym członie, zanotowano też w gwarach ukraińskich na Słowacji, a także w różnych punktach gwary nadsańskiej.

Co się tyczy określeń *morymux(a)* — *marymux(a)*, to formy z *mor-* na terenie AGB, ograniczone w zasadzie do środkowego obszaru Atlasu, mamy jeszcze w pn.-wsch. części gwary nadsańskiej, a także na Łemkowszczyźnie środkowej i zachodniej (po północnej stronie Karpat), zaś formy z *mar-* — w pozostałej (większej) części gwary nadsańskiej (HrN; w zapisach często tylko w pl), na środkowej Łemkowszczyźnie (na północ od głównego grzbietu Karpat) i w gwarach huculskich.

99. Zboże — ukr. збіжжя. — A 150, B 262, C 41, AJDŁ 194

Zapisy

Punkty 61Ł, 64Ł, 65Ł wg R. Nie zmapowano: *caryn'a* w 67 (na zmapowanym obszarze w zasadzie znaczy 'zorané pole; pole, na którym rośnie zboże'), *siub'a* 8, *śiub'a* 38, a także *zboża* 9R (zapis niepewny).

Uwagi do poszczególnych punktów

W punktach 7, 8, 10, 13, 14, 16, 17, 20, 20a*, 39, 61 *zerno* (*zbiża*) oznacza 'owies'; por. również *ov'es* 'zboże' 7, 8, 12, 21; wiąże się to ze znaczeniem owsa jako podstawowego zboża (nie zmapowano). W 4R *z'erno* — dawniej.

Uwagi ogólne

Zboże w zach. gwarach ukraińskich znaczy na ogół 'uprawy zbożowe' lub 'ziarno'. *Zboże* itp. występuje na całym terytorium gwar ukraińskich na zach. od Dniepru (także w gwarach brus., pol. i śl. — OLA 1971, mapy 20, 26, 27).

Zerno w gwarach łemkowskich i bojkowskich, a także na Zakarpaciu (gdzie wyraz obok innych określa notuje OLA), jest niewątpliwie pod wpływem wschodniosłowackiego *zarno* (LiZU, OLA), jak i *ziarno* w polskich gwarach Spisza i Orawy oraz okolic Nowego Targu (AJPP 265). Określenie *zerno* 'zboże' w niektórych gwarach ros. (OLA) powstało zapewne niezależnie.

100. Niedźwiedź — ukr. ведмідь. — A 353, B 227

Punkty dodatkowe

41a* Jaworów, 43a* Hutar, 20Z Luta.

Zapisy

Punkty „Ł” wg R. *Medvid'*: *me-* 44, *mé-* 6, *mě-* || *mŷ-* 54. *Midvid'*: *mi-* 65Ł, 3R, 7R, 9R, 13R, 21R, 4, 43a*, *mī-* 67Ł, *meʎ-* 41a*, 64a*; *-it'* 3R. *Nedvid'*: *ně-* 13. Akcent, ubezdźwięcznienie wygłosu oraz twardość — miękkość w grupie *-dv-* zostaną przedstawione na mapach fonetycznych w następnych tomach.

Uwagi ogólne

Formy *medwid'* i *midwid'* występują prawie wyłącznie na całym obszarze zachodniej Ukrainy (SD, HrN a także JSH, HorS, ŁysPol). W gwarze nadszańskiej zdecydowanie przeważają formy z *mi-*. Formę *nedwid'* (czy polonizm?) notuje w dwóch punktach także HrN. *Wedmid'* w 41a*, 43a* i 16V jest, być może, określeniem nowszym, choć SD też podaje tę formę z dwóch punktów (koło Tomaszowa Lubelskiego i z Huculszczyny).

101. Zajac — ukr. заєць. — A 354, B 229, C 119, T 18, AJDŁ 135

Zapisy

W 64Ł i 68Ł *-ae* wg R. W 1 *zaię* wg AJDŁ. Miękkosć lub półmiękkosć *-é/-c* zostanie pokazana na mapach fonetycznych. Nie zmapowano *spux* 54 („przezvisko”) i 67 („eufemizm przy dzieciach”).

Uwagi ogólne

Zajeć, zaić itp.: zastąpienie dawnego 'a (z wcześniejszego **ę*) przez *e, i* przebiega tu całkiem odmiennie niż zazwyczaj (por. mapy 94, 99, 116, 122).

Skrócone formy *zaję, zać* z pogranicza łemkowsko-bojkowskiego obejmują swoim zasięgiem także południowo-wschodni skraj Łemkowszczyzny po północnej stronie Karpat oraz gwary Łemków na Słowacji po Stropkov — Svidnik (AJDŁ, RiŁ).

Zajajeć: por. tu *zajaneć* w trzech punktach HrN i *zajan'ec* (|| *z'ajać*) HorR (gwara naddniestrzańska).

102–104. Wiewiórka — ukr. білка (вивірка). (102. Wiewiórka — ukr. білка (вивірка); 103. *Vyvirka* itp. — początek wyrazu; 104. *Vyvirka* itp. — środek wyrazu). — A 356, AJDŁ 136–138, AUM 330, DzLAZ 126

Punkty dodatkowe

42b* Jaworów, 43a* Iwaszkowce.

Zapisy

56Ł, 67Ł, 70Ł także wg R; 7 także wg AJDŁ. *Wo-*: *wó-* 58Ł; *wy-*: *uy-* 7; *wy-*: *vy^a-* 70Ł; *vo-*: *vó-* 1S; *vy-*: *vý-* || *ve^y-* 4R. 56Ł i 70Ł *vo-* wg R; 67Ł *ve-* wg R. Akcent paroksytoniczny w 70Ł wg AJDŁ. Zapis *-wir-* 56Ł wg AJDŁ, *-wyr-* 67Ł i 70Ł wg AJDŁ; *-výr-* 2S.

Uwagi do poszczególnych punktów

69 *v'yúrka* — informator kobieta.

Uwagi ogólne

Nazwa *wywirka* itp. jest formacją typową dla grupy ruskiej, polsko-pomorskiej i dla gwar wschodniosłowackich (BuSP). Jako jedno z określeń wiewiórki jest najczęstszą nazwą w środkowym pasie gwar zachodniej Ukrainy (na północ sięgając po linię Łuck — Chmielnicki; dalej na wschód od Zbrucza przeważa już *bilka* — AUM mapa 330). W gwarze nadsańskiej (HrN) i na Łemkowszczyźnie (AJDŁ) jest to w zasadzie jedyna nazwa wiewiórki. Formy z początkowym *vo-* (*wo-*) przeważają na całej Łemkowszczyźnie (AJDŁ); po południowej stronie Karpat w gwarach łemkowskich nierzadko pojawia się też *vy-* (RiŁ).

Bilyća itp. notowana jest po obu stronach Karpat także na wschód od AGB (AUM, DzLAZ, JSH); wyraz ten (obocznie z *bilka*) dominuje w północnym pasie gwar zachodnioukr. (por. też najczęstszą nazwę wiewiórki na Białorusi: *belka* — DAB 308 i ros. *belka*).

Takie określenia, jak *myc'ka*, *mac'a*, zostały przeniesione z pieszczotliwych nazw kota domowego; mogą one zresztą odnosić się i do innych drobnych zwierząt futerkowych, np. *myc'ka* oznacza też łasicę (OSB); w Wisłoku na wsch. Łemkowszczyźnie *myćka* oznacza wełnę na owcy (R).

Nazwa *čerepańa* ma charakterystyczny zwłaszcza dla Zakarpacia sufiks żeński *-ańa*. Szerzej znane są inne znaczenia tego wyrazu: 'gliniana fajka' i 'dziki ślaz' (HrinS, ZaDS).

Myńa notowana jest zazwyczaj jako zdrobniała nazwa krowy i cielęcia (HrinS). Por. też *myńky* w komentarzu do mapy 88.

105. *Jeż* — ukr. їжак. — A 360, B 233, C 122

Punkty dodatkowe

20Z Luta.

Zapisy

Punkty „Ł” wg R. Punkt 43 wg OSB.

Uwagi ogólne

Jiż obejmuje także całą Łemkowszczyznę (RiŁ) i całą gwarę nadszańską (HrN); na Huculszczyźnie notuje go SD (a na pd. Wołyniu — HorS).

Jižak występuje też dalej na wschód w gwaraach huculskich (JSH), por. też *již'yk* (z $y \leq 'a$) w gwarze naddniestrzańskiej (JGM).

Jaryč — rumunizm (por. rum. *arici*) — przez JSH jest notowany tylko z p. 70 AGB (nie podaje go też SBH z Bukowiny).

106. Jastrzab *Astur palumbarius* — ukr. яструб. — A 374, B 252, C 127, AUM 338

Punkty dodatkowe

20Z Luta.

Zapisy

Punkty „Ł” wg R. *Ľastráp*: -s'- 65; -rā- 13. *Ľastryp*: -ĭp 61Ł, 64Ł, 6R, 10R, 8, -ĭp 20R. W p. 2R akcent oksytoniczny. W zapisach nie zaznaczono akcentu w punktach: 10, 38, 40, 42, 43, 45, 60. Nie zmapowano: 37a* *ĭastrap*, 13a* *ĭ'astreb*, 17a*, 42a*, 46b* *ĭ'astrép*, 45 *ĭastráp* — „lite-rackie”; nie zmapowano też 36, 39, 46, 60 *or'eu*, 28 *ur'eu*, 11 i 19 *vor'eu* (nie zawsze wiadomo, do którego pytania odnoszą się zapisy) ani 59, 61 *skrehu'éc*, 2 -'ec, 66 *skryu'éc*, 62 *krevu'éc*, 60 *krāhu'éc*. Dźwięczność i bezdźwięczność wygłosu zostanie przedstawiona na mapach fonetycznych w następnych tomach Atlasu.

Uwagi do poszczególnych punktów

38 *ĭastrip* — starszy informator, -*up* — młodszy informator.

Uwagi ogólne

Brak w zapisach G sg nie pozwala na stwierdzenie, w jaki sposób końcowe -*ib*, -*ip*, -*yp*, -*ep* wiąże się ze zmianą -'a \cong -e, -é, -i. Formy z -i-, -y-, -e- w wyrazie *jastráb* pojawiają się w AGB na obszarach, na których taka zmiana zwykle nie zachodzi, i na odwrót — zdarzają się pojedyncze przypadki, że w punktach, w których należy się spodziewać form z -e-, -i-, pojawia się -a- (por. np. mapy 94, 99, 116, 122).

Forma *astráp* (bez prejotacji) występuje też dalej na zach. na Łemkowszczyźnie po obu stronach Karpat (RiŁ).

Formy na -*ib* (-*yb*) — różnego zapewne pochodzenia — powszechne (poza wąskim pasem górskim) na całym obszarze AGB łączą się z takimi samymi formami na Huculsczyźnie i w przeważającej części gwary naddniestrzańskiej (AUM, HrN).

Występujące sporadycznie na pograniczu bojkowsko-naddniestrzań-

skim formy typu *jastrup* (tj. zakończone na *-ub*) są powszechne w gwara-
rach naddniestrzańskich (AUM, JGM), w pn.-wsch. części gwary nad-
sańskiej (HrN), zanotowano je też na pd. Wołyniu (HorS).

107. Sójka *Garrulus glaudarius* — ukr. сойка. — A 373, B 251

Punkty dodatkowe

38a* Przysłop.

Zapisy

Punkty „L” wg R. *S'ijka*: *s'*- 65L, 38a*. *Skveryščajka*: *-éré-* 17R;
-šé- 9. Nie zmapowano *kr'ač'ka* 1S.

Uwagi ogólne

Formę *sijka* notowano także w różnych punktach na Łemkowszczyźnie
(choć koło Bardejova jest *sojka* — może pod wpływem śl. *sojka*) RiL;
sięga ona również na pd.-zach. skraj gwary nadsańskiej HrN.

Sojka powtarza się w gwarze nadsańskiej (HrN) oraz na zach. Polesiu
i na pd. Wołyniu (HorO, HorS).

Formę *soja* zanotował HrN w jednym punkcie na pd.-wsch. od Leżaj-
ska (BuSP obok ogólnosłowiańskiego *sojka* podaje też m. in. strus. *soja*,
morawskie *sojka* || *soja*).

Skvereščajka: WerU zanotował w p. 6 *vereščajka*.

108—109. Wróbel *Passer* — ukr. роробець (108. — początek wyrazu;
109. — koniec wyrazu). — A 364, B 244, AUM 144

Punkty dodatkowe

43a* Iwaszkowce, 63b* Klimiec, 20Z Luta.

Zapisy

Punkty „L” wg R. *Wó-*, *wu-*: *uó-* 68L, *yu-* 26, *wó-* 67L, *wu-* 9R. W 9R
akcent paroksytoniczny. Nie zmapowano *-ec* 56L — niepewne. Fonetyka
śródgłosu zostanie przedstawiona oddzielnie.

Uwagi ogólne

Zasięgi poszczególnych form wyrazu przedstawia mapa 144 AUM.
Forma *worobec* obejmuje tam radzieckie Zakarpacie, Bojkowszczyznę,
pogranicze nadsańsko-naddniestrzańskie. *Worobel* występuje na Łem-

kowszczyźnie po obu stronach Karpat (tak jest również w zapisach RiŁ), w gwarze nadszańskiej (też wg HrN) i na pn.-zach. Wołyniu. Forma *horobeč* zanotowana została też w zach. części radzieckiego Zakarpacia.

Końcowe *-el* w *worobel* należy objaśniać wpływem polskim i — w odniesieniu do Łemkowszczyzny — również słowackim, por. pol. *wróbel*, wschodniosł. *vřabel* (LiZU).

110. Świerszcz — ukr. цвіркун. — A 20, KDA 27

Punkty dodatkowe

10aV Łopianka; 4Z Werchowyna-Bystra, 18aZ Kostryna, 37aZ Turyca, 47aZ Polana, 50aZ Podpołozie.

Zapisy

Punkty „Ł” wg R, punkty „Z” i (częściowo) „V” wg KDA. *Świr̄k*: s' - 11R; tym samym znakiem zmapowano *świr̄ky* pl 7R oraz *świr̄ku* sg 64Ł. *Świr̄šč'ok*: -uk 26. *Świr̄š'ok*: -šš- 18aZ, 37aZ; tym samym znakiem zmapowano *świr̄šk'ŭ* 10R. *Svyrd'an*: svġ- 39, 41, 44, 46, 62, 63, 65, sve-4Z. *Ćwir̄uk*: *ćwir̄ki* pl 22R (nie zmapowano). *Ćwir̄k'un*: cv- 1V. Nie zmapowano *sver̄šč'ok* 68 wobec adnotacji „literackie”.

Uwagi ogólne

Swyrdan. Wyraz występuje też na całym środkowym Zakarpaciu radzieckim. W innych gwarach karpackich nie notują go KDA, JSH, RiŁ.

Swer̄ščok. Wyraz zanotowany został też po obu stronach Karpat na wschodniej Bojkowszczyźnie i na Huculszczyźnie (KDA), a także na zachodniej Łemkowszczyźnie (RiŁ) i na innych terenach zachodnio-ukraińskich (DZal, HorO).

Świr̄k. Wyraz występuje w gwarach nadszańskich (HrN) i na środkowej Łemkowszczyźnie (RiŚŁ).

Ćwir̄kun. Wyraz pojawia się w kilku punktach na Bukowinie, a w południowej części Wołynia notowany jest przez HorS.

111. Ślimak — ukr. слимак. — A 391, B 240, DzLAZ, KDA 25

Punkty dodatkowe

1aV Lipa, 12aV Lipowica, 4Z Werchowyna-Bystra, 18aZ Kostryna, 20Z Luta, 37aZ Dubryncz, 47aZ Polana, 50aZ Podpołozie.

Zapisy

Punkty 56Ł i 70Ł wg R. Dane w punktach „Z” wzięto z przymiotnikowych określeń muszli ślimaka: *ślomanakova* 24Z, *ślymak'ova* 35Z, *ślymuśova* 57Z, *ślymużova* 58Z i 60Z. Punkty „aZ” wg KDA. *Ślym'ak*: -ly- 1aS, 1bS, -li- 1S. *Ślymynn'ak*: sty- 5S. *Śl'ymuż*: sl'eŷmuż 1aV, sl'eŷmuż^š 13V.

Uwagi ogólne

Ślymak (*ślimak*) występuje również w całej gwarze łemkowskiej (R), nadszańskiej (tylko na pn.-wsch. skraju gwary jest *gluwak* na określenie ślimaka leśnego — HrN), w gwarze naddniestrzańskiej (HorO, HorT), a obocznie z określeniem *ślumuż* — w gwarze południowowołyńskiej (HorS) i na Zakarpaciu (KDA). Forma *ślymag* z -g znajduje potwierdzenie w G sg *ślymaga* 66.

Ślymuż przeważa na północno-wschodniej Huculszczyźnie oraz w środkowej części radzieckiego Zakarpacia (KDA).

112. Muszla ślimaka — ukr. черепашка слимака. — A 392, B 241, DzLAZ

Punkty dodatkowe

12aV Lipowica, 4Z Werchowyna-Bystra.

Zapisy

Punkty „Ł” wg R.

Uwagi ogólne

Nazwa muszli ślimaka przejęta z nazwy domu mieszkalnego występuje prawie zawsze w formie deminutywnej. Zasięgi obu znaczeń tych nazw są poza nielicznymi wyjątkami zbieżne (por. mapa 1). *Xyśka* (*ślymaka*, *ślimakowa*, *ślimača*) powtarza się też na łemkowszczyźnie po obu stronach głównego grzbietu Karpat (RiŁ).

Nazwa *skarupa* i jej warianty fonetyczne powtarzają się w pd.-zach. i pn.-wsch. części gwary nadszańskiej (HrN), w gwarach naddniestrzańskich (HorR, HorT), zachodniopoleskich (HorO) i południowowołyńskich (HorS). W gwarze huculskiej JSH w tym znaczeniu podaje *szkaralusz(cz)a*.

Čarupa notowana jest również w pd.-wsch. części gwary nadszańskiej (HrN). Może jest to kontaminacja dawnego *čerpъ i *skarupa*?

113. *Padalec Anguis fragilis* — ukr. веретільниця. — A 363, B 255, AJDŁ 154, DzLAZ

Zapisy

Punkty 61Ł i 64Ł wg R. Fonetyka nazw z **verten-* zostanie przedstawiona oddzielnie. *Padatec*: *pad'ałeć* 56Ł (wg R); *-yć* 12R, *-jć* 13R. *Padaniec*: pl *p'adanéi* 20R. *S'lipańa*: *sl'-* 2V, *sl-* 35Z, *slipańyi* 13V, *slip'ańi* 14V. *S'lip'ak*: *sl'i-* 71Ł, *śli-* 10R, 18. *S'lip'ačka*: nie zaznaczono akcentu 62.

Uwagi do poszczególnych punktów

56Ł *vert'iłnyk* — cienki, świeci się na nim skóra; 64Ł „taki chrobak (= wąż)”; 68Ł — żółty; 71Ł *wert'ilnyk* — „z łapkami”; 9R *jak zm'yiā* — błyszcząca; 10R *vert'ilnyk* podobny do jaszczurki, 11R nie ślepy, ucieka; 12R ślepy; **verten-*: 9, 10, 12, 21, 43 ma być gorszy od żmii; 13 jadowita?; 14 „*ne robyt nyz, ne*”, 18 „ma cztery nogi, tak jak jaszczurka”; 20 „ma nogi”; 36 „*čorne, tonoiķe*”; 39 znaczenie niejasne; 61 *kus'aie*; 63 „*mateńka, sorok'ata hod'uga*”; 65 *gatunok*: *červona, řab'a*; 2V *veret'ilnyc'a* 'żmija'; 4V „*zmiija*”; 13V *zmiia, ščo ne kusaie*; 14V *s'lip'ani abo veret'innyc'i* (*tonka, douha had'uka*); 1bS „w sianie”; 2S „pod sianem”.

Uwagi ogólne

Mapowane tu wyrazy mają najprawdopodobniej znaczenie 'padalec', ale nie jest wykluczone, że używane są jako określenie gada innego gatunku (por. „Uwagi do poszczególnych punktów”).

Formy od **vertenbnica* (z suf. *-ica) poza Bojkami zajmują znów zwarty obszar na Łemkowszczyźnie na zach. od linii Żmigród — Stropkov (AJDŁ). Notowano je też na Huculszczyźnie (JSH) oraz na pd. Wołyniu (HorS). Formy od **vertenbnikz* (z suf. *-ik) tworzą więc szeroki klin na wsch. Łemkowszczyźnie i na pograniczu bojkowsko-łemkowskim rozdzielając obszar, na którym występują formy na *-ica.

Formy z *pad-* nawiązują bezpośrednio do gwary nadszańskiej, gdzie występują wyłącznie (HrN). Ponadto *padalnyća* znana jest również na pd. Wołyniu (HorS) oraz na Polesiu (ŁysPol). Formę *padatec*, występującą sporadycznie w AGB i w gwarze nadszańskiej (HrN), należy uznać za polonizm (OPE): poza polskim nie jest ona znana w innych językach słowiańskich (BuSP).

Nazwy od *slip-* występujące prawie wyłącznie obocznie z nazwami od **verten-* wyglądają na izolowane, gdyż nie są notowane w gwarach sąsiadujących z AGB (w tym właśnie znaczeniu). Mała ilość zapisów nie pozwala stwierdzić, czy zasięgi wyrazów z suf. *-ak* i *-ańa* są tu przypadkowe, czy nie.

114. *Žmija* — ukr. змія. — A 362, B 254, AUM 74, DzLAZ

Zapisy

Punkty „Ł” wg R. *Hadyňa*: -dŷ- lub -deʷ- 7R, 9R, 17R, 22R, 18V, 24Z, 54Z, 57Z, 60Z; *h'ydŷňa* 58Z. *Had'uga*: *hu-* 28a. *Hat*: -d 2V, 24Z, 57Z, 60Z. *Žmija*: w zapisach nie zaznaczono akcentu 2, 28a, 65. *Zmiŷ'a*: *žm-* 16V, *zm-* 17V. *Dowh-*: *d'ouha* 6, 8, *d'ouha* 5S; *douh'aňa* 10, 1bS, 2S; *douh'uňka* 14. *Paskud-*: *χrob'ak pask'udnyŷ* 7; *pask'uda* 68, 12V; *pask'udnyča* 26. *Pohanka*: -ŷka 43. *Slip'aňa*: -nyⁱ 13V. Określenia z rdzeniem **vert-* (*veretilnyk*, *veretilnyča* itp.) — np. w p. 13V — przedstawiono na mapie 113.

Uwagi do poszczególnych punktów

17R *žmej'a*, ogólnie: *h'adŷňa*, *hat*; 22R *h'adŷňa* — *zmija*; 44 *h'adŷňa sorok'ata*; 3V *had'uga* — *sur'oviše*; 57Z *had* — *samiec*, *hadŷňa* — *samica*; 1aS *hat* i *hadŷňa* — ogólne nazwy; 1bS *hadŷňa* — nazwa ogólna; 4S *hat* — „jak się go przerwie, to część z głową pozostaje żywa”; 5S *hadŷňa* — nieszkodliwa, *hat* — jadowity.

Uwagi ogólne

Hadyňa występuje prawie na całym terenie gwar zachodnioukraińskich (z wyjątkiem wąskiego pasa na pn. od linii Przemyśl — Lwów; AUM 151 a także HorT, HorR, JGM, SD, JSH).

Had nawiązuje do gwary łemkowskiej (RiŁ) oraz do gwary całego Zakarpacia (najczęściej występuje obocznie z *hadŷňa*; nazwa ta tworzy również zwarty obszar na Polesiu Kobryńskim i na pn. od Łucka, poza tym występuje sporadycznie na innych terenach — AUM 151). Jako nazwa ogólna gadów znana jest ona w całej zachodniej Słowiańszczyźnie, ale w AGB to znaczenie zanotowano tylko w 17R. W 2 *had* oznacza 'padalca'. W gwarach polskich *gad* jako synonim żmii występuje na południowym wschodzie (MAGP 370).

Zmyja jako eufemizm występuje w kilku punktach, w których nazwą neutralną jest *hadŷňa*; podobnie *zmyj* i *zmyja* jako eufemizmy notowano wśród Łemków na Słowacji (RiŁ). Forma *žmija* (polonizm), która tu występuje na pograniczu bojkowsko-nadszańskim, powtarza się też na zachodniej łemkowszczyźnie (RiŁ).

Eufemizmy z rdzeniem *dowh-* i *pohan-* notuje — wśród wielu innych — JSH na Huculszczyźnie.

115. Jaszczurka *Lacerta* — ukr. ящирка. — A 361, B 232, AJDŁ 145 —146.

Zapisy

Jaščurka: -šš- 35Z. Znakiem dla *jašč'urka* zmapowano zapis *jaščurok* (G pl?) 52Ł.

Uwagi ogólne

Jaščirka — *jaščyrka* występuje także na całym obszarze gwary nadsańskiej (HrN), na Huculszczyźnie (JSH), na zachodnim Polesiu (HorO).

Forma *jaščerka* występująca w zachodniej części AGB znana jest także w gwarach wschodniosłowackich obok *jaščurka* (w gwarach środkowo- i zachodniosłowackich jest *jašterica* — ASJ III).

Forma *jaščurka* występuje też na pozostałej części obszaru łemkowskiego (AJDŁ — tu może polonizm — słowacyzm), notuje ją również JSH, w jednym punkcie (na zach. od Przemyśla) HrN oraz z Wołynia HorS. *Jaščurka* (i jej warianty) występuje na całym obszarze Polski (MAGP 194); dla wschodniosłowackich gwar zemplińskich i uskich LiZU notuje *jaščurka*, *ješčurka*.

116. Jedzenie — ukr. їжа. — A 121, B 482, C 27, AJDŁ 72 i 74, AUM 190, DzLAZ

Punkty dodatkowe

17a* Chaszczów, 38a* Przysłop, 61a* Jamielnica, 64b* Wołosianka, 3aS Rusky Potok.

Zapisy

56Ł wg AJDŁ i R; 67Ł, 68Ł i 70Ł wg Ř. AJDŁ notuje tylko odpowiedniki polskich wyrazów „jadło” i „jedzenie”. Wyrazy z rdzeniem **ěd-* w 62 wg OSB. *Jidlo* itp.: -l- i -ḷ- 56Ł, -l- 1S, 2S, 3S, 4S, 5S; -u 65Ł; -lu 1R. *Idlo*: -l- 1aS, 1bS. *Jidińa* itp.: -d'e- 38a*. *Jiżeńa* itp.: *ižińa* 58Ł, *ižyńa* 61Ł, *iženńa* 52Ł; w zapisach nie zaznaczono akcentu 45.

Uwagi ogólne

Określenia z rdzeniem **ěd-* (*jidlo*, *jižyńa* itp.) dalej na zachód obejmują całą Łemkowszczyznę (AJDŁ, RiŁ); inaczej jest na pn. zach. w gwarze nadsańskiej, gdzie HrN notuje *jidlo* tylko w jednym punkcie i *jižeńe* (*jižińa*) — w dwóch, ale może być to kwestia przypadku (por. niżej). *Jidlo* notuje też JSH dla gwary huculskiej, a SBH dla gwar bukowińskich.

Dla gwary naddniestrzańskiej JGM podaje *jez'eni*. Mapka sugeruje, że z wariantów *jidina* — *jiżyńa* pierwszy występuje tylko na obszarach górskich (przy czym dalej na zach. nie występuje).

Strawa poza terenem AGB znana jest m.in. w gwarze nadszańskiej (HrN), naddniestrzańskiej (JGM) i łemkowskiej (RiŁ). Ciekawe, że dla gwary huculskiej JSH wyrazu nie notuje. Warto dodać, że nie tylko 56Ł, 68Ł, 6R, 10R, 11R, 12R, 13R, 15R, 2V, 1—5S, lecz także HorO (z kobryńskiego) podaje dla *strawa* znaczenie 'gotowane jedzenie'.

Oba określenia uzupełniają się wzajemnie i bardzo często eksplorator poprzestawał widocznie na wydobyciu jednego z nich, np. dla środkowej Bojkowszczyzny S. Hrabec zapisywał prawie wyłącznie *strawa*, a M. Onyszkiewicz (OSB) — *jidina*, *jiżyńa* itp. (podobnie AUM ze wschodniej Bojkowszczyzny ma głównie *strawę*; por. też wyżej o AJDŁ).

SG podaje też ze wsi Komarniki — między p. 43 i 45 — określenie *char* (SG IV 301).

117—118. Mięso wędzone — ukr. копчене м'ясо (117. — początek wyrazu; 118. — koniec wyrazu). — A 127, B 82, C 30, DzLAZ

Zapisy

Punkty „Ł” wg R; 3R wg E. Rudolf-Ziółkowskiej. *Buż-*, *wuż-* itp.: -ż- 1S, 1aS, 1bS, 4S, 5S. Znakiem dla *wuż-* zmapowano *wuż-* 2S. Znakiem dla *-enyna* zmapowano *-an'ina* 1bS.

1 *bużene*; 18 *veńż'iuka*; 34 *wynż'iuka*; 35 *veńż'iuka*; 36 *wenż'iuka*; 37 *venż'ene* i *zabuż'ene*; 38 *vyńż'iuka*, *buż'ene*; 39 *venż'ene*, *vénz'ufka*, *venż'ene*; 58 *venż'iuka*, *venż'ene*, *bużen'yna*, *b'użene*; 59 *venż'iuka*, *venż'ene*, *buż'ene*; 61 *benż'ufka*, *v'ybużene*; 66 *venż'unka* (-ó-?), *bużen'yna*. Na mapie formy *v'ybużene* 61, *v'ubużene* 44, *zabuż'ene* 37 i 43 podano tak, jak odpowiednie formy bez prefiksu.

Uwagi do poszczególnych punktów

39 *venż'ene* — córka; 58 *venż'ene* — *dauno*, *b'użene* — *tep'er*.

Uwagi ogólne

Forma participium występuje właściwie na całym obszarze AGB; zwraca uwagę forma *vénz'ovane* 15.

Formy z rdzeniem *buż-/wuż-* skupiają się w zasadzie bardziej na wschodzie, choć występują także w górach nad Oslawą. Czasownik *budyty* jest jeszcze w 41, a *wudyty* — w 67Ł. Na zachodzie i na północy przeważa *wenż-*; interesujące są formy hybrydalne z *benż-*, *wuż-* i *wenż-*. Niekiedy w mowie starszego pokolenia mogą być właśnie formy polskie

z *-en-* na miejscu samogłoski nosowej, por. wyżej „Uwagi do poszczególnych punktów”.

Formy z *buż-/wuż-* na pn. od Dobromila znajdują kontynuację w gwarze nadszańskiej, gdzie zdecydowanie dominują (HrN). Na środkowej Łemkowszczyźnie na północ od Karpat występuje zarówno *wenzonka* jak i *bużene mjaso*, u Łemków na Słowacji jest (*wi*)*bużene mńaso* (RiŁ), na Huculszczyźnie jest *bużenyća*, *sztuczka bużena* i *bużenyna* (JSH).

Sufiks *-iuka* (lub w polskiej postaci, nie zruszczonej *-ufka*) występuje w zasadzie przy polskiej postaci rdzenia *wenz-* (choć por. *benz'ufka* 61), podobnie jest w przypadku sufiksu *-oŋ-ka/-óŋ-ka/-un-ka*. Sufiks *-en-yna* łączy się z rdzeniem w postaci *buż-/wuż-* i obejmuje głównie wschodni skraj AGB, choć sporadycznie spotyka się go też na pn. wschodzie.

119. Kromka chleba — ukr. кромка хліба. — A 129, B 340, AUM 55, DzLAZ

Punkty dodatkowe

64b* Wołosianka.

Zapisy

Punkty „Ł” wg R. *K'awałok*: *k'awawuk* 22R. *F'awatok*: -l- 1S, 1aS, 1bS, 2S, 3S, 5S. Znakiem dla *f'awatća* zmapowano *f'awatća* w punktach „S”. *Sk'ypka*: -k'i- 4S, -k'bt- 5S.

Uwagi do poszczególnych punktów

3 *kriŋka* — *r'itko*; 14V *k'usyn* — większy, *k'usnyk* — mniejszy.

Wyrazy oznaczające kromkę występują w zapisach często z dodatkowym określeniem *chliba*, co pominięto na mapie.

Uwagi ogólne

Gwary zachodnioukraińskie mają bardzo dużo różnych nazw na określenie kromki chleba, przy czym wiele z nich występuje obocznie (por. AUM 322). *Kusok* jest znany na całym prawie terenie AUM II, a przeważa zdecydowanie na północy (rzadziej pojawia się na pd. od linii Lwów — Tarnopol — Dniestr). *Kusnyk* grupuje się na pd. i zach. od linii Rawa Ruska — Lwów — Halicz. *Kuseń* występuje podobnie jak *kusnyk*, lecz na większym obszarze: notowany jest też na Huculszczyźnie i w ogóle na pd. od Dniestru (po Kamieniec Podolski na wschodzie), a także na pn. i pn. zach. od Mohyłowa Podolskiego. *Kawałok* występuje w pd.-zach. części obszaru AUM II (na Zakarpaciu tylko w zach. części DzLAZ),

a także na pn. i pn. zach. od Mohylowa Podolskiego. *Krumkę* mamy na terenach pomiędzy Kamieńcem Podolskim, Mohylowem Podolskim i miastem Chmielnicki oraz na zach. od 50 AGB i między 58 i 59 AGB.

Skybka notowana jest w AUM w 56Ł, koło Jarosławia, w środkowej i zach. części DzLAZ, na całym prawie Wołyniu i Polesiu, a *fałat(ok)* — na Słowacji (w tamtejszych gwarach ukraińskich) i w wąskim pasie zach. części DzLAZ. Z innych — bardzo licznych — określeń warto jeszcze odnotować *darab* (na terenie DzLAZ) i *bukata* (gdzieniegdzie na Huculszczyźnie); materiały AGB notują ten wyraz w znaczeniu 'kawałek (czegoś)'.

Materiały szczegółowe uzupełniają ten obraz, niekiedy w sposób istotny. I tak w gwarze nadszańskiej na całym obszarze zachodnim panuje *krimka*; na skraju pn.-wsch., koło Lubaczowa — Cieszanowa, jest *skybka* i *kawałok*, na wsch. od Przemyśla jest *kusok*, a na pn. wsch. od Przemyśla — *skrawok* i *okrušok* (HrN). Wyraz *krimka* z gwary wołyńskiej notuje też HorS. Na środkowej Łemkowszczyźnie na północ od Karpat używano określeń *fałat*, *fałatok* (w jednej ze wsi tak mieli mówić starsi), *kawałec*, *kawałczyk*, *kromka*, u Łemków na Słowacji — *fałatok* (RiŁ). Wg SD *kuseń* i *kusnyk* jako kawałek czegoś występują w zasadzie na wsch. od granicy państwowej polsko-radzieckiej; *kusok* notowano raz w okolicach Lubaczowa, a *fałatok* notowano w okolicach Drohobycza — Stryja, na pn. zach. od 5R AGB oraz na pn. od Łucka.

Fałatok to hungaryzm (por. węg. *fałat* 'kawałek' — może poprzez medium słowackie, bo tak jest na całej wschodniej Słowacji). *Darab* zapożyczono z węg. *darab* 'kawałek', zaś nazwa *kawałok* może tu być pod wpływem polskim.

120. *Meryńd'a* 'jedzenie dawane na drogę lub (pasterzowi) w pole' — ukr. харчі на дорогу або (чабанові) у поле. — A 123, B 475, C 28, AJDŁ 402

Punkty dodatkowe

43Z Turja-Bystra.

Zapisy

Punkty 67Ł i 68Ł wg R; w 56Ł *maryńd'a* wg R. *Meryńd'a*: -erj- 64, -eʒreʒ- 11Z, -yry- 43Z, 58Z; -nd'a 56Ł, 70Ł, 10V, 11Z, 43Z, 58Z, -nd'e 18V. *Maryńd'a*: -n- 56Ł, 71Ł; -ža 8R.

Inne znaczenia: *merynd'ačka* 'mała torba (szmata) na jedzenie' 1bS, 2S, 'woreczek z płótna, w którym ocieka ser' 1S; *merynd'alka* 'torba z płótna na jedzenie' 3S.

Uwagi ogólne

Rumunizm *meryńd'a* i jego warianty fonetyczne obejmują także całą Łemkowszczyznę po obu stronach głównego grzbietu Karpat (AJDŁ), na Huculszczyźnie JSH notuje *merendia* 'potrawy gotowane; żywność; wymię'.

W gwarze nadszańskiej wyraz jest nie znany (HrN); nie znano go również w okolicach Cieszanowa i dalej na pn. wsch., choć zapisywano tam czasownik *merynzaty* (RiN; czasownik *merynzaty* przedstawia mapa 62).

121. Hambeć — halambeć 'potrawa z mąki lub kaszy' — ukr. страва з муки або крупів. — A 126, B 81, DzLAZ 168

Punkty dodatkowe

23Z Roztoka.

Zap'isy

W 37 akcent nie zaznaczony, ale w G sg *hamé'u*. Znakiem dla *halamb'éc'* zmapowano *halalamb'éc'* (zapewne pomyłka) w p. 65.

Uwagi ogólne

Pytanie AGB dotyczyło występowania i znaczenia wyrazu, przy czym zakładano znaczenie 'potrawa z mąki z olejem'. W odpowiedziach obok uwag 'z *muk'j'*', 'čyr', 'czyr z owsianej lub żytniej mąki' itp. zanotowano też 's *krup*' 18, 'z owsa' 61, 'huste' 37, 'čyr *hustyj'*' 41. Podobnie jest u Kmita: *hambyé* 'potrawa z mąki z olejem' notuje on w 17a*, zaś *hambeć* 'kasza owsiana, ugotowana na gęsto' — w Libuchorze (na zach. od 43 — KmSB). OSB notuje też *gemb'jč'* 'żołądek cielecy, z którego robi się klag' w 42a*. Na Zakarpaciu wyraz oznacza mamalygę z gęstej kaszy kukurydzianej i występuje w zach. części DzLAZ pomiędzy Borżawą i Użem (ale brak go nad górnym Użem), a więc odpowiednio do jego zasięgu w AGB.

Wyraz jest pochodzenia węgierskiego, por. węg. *galambbegy* (DzLAZ, RED), przy czym forma *hambeć* jest skrócona. Wyrazu nie notuje słownik huculski Janowa (JSH), nie znano go i na Łemkowszczyźnie po obu stronach głównego grzbietu Karpat (RiŁ).

122. Serwatka — ukr. сироватка. — A 136, B 92, C 35, DzLAZ 170, KDA 93

Punkty dodatkowe

42b* Libuchora; 10aV Łopianka, 12aV Lipowica.

Zapisy

Punkty „Ł” wg R. Pominieño nazwę *nevarka* ‘serwatka z mleka nie gotowanego, pierwsza’ w 39 i 45 oraz *hurda* w 39 i *wurda* w 45 ‘druga serwatka’. Nb. w SD wyraz *vurda* ‘ser z serwatki z owczego mleka’ występuje w kilku punktach górskich. *Žyntyća* itp.: *ži-* 1aS, 1bS, *ži-* 1S, 5S; *-ica* 1S, 1bS, 2S, 3S, 4S, *-t'ica* 1aS. *Žymtyća*: *žy-* 11R; *z-* 10 (omyłka?).

Uwaga: DzLAZ mapuje tylko wyrazy oznaczające serwatkę z mleka krowiego. Nie zmapowano *odv'aruvanĳa* 5S ‘ciecz powstała wskutek dodania do wrzącego mleka mleka kwaśnego’.

Uwagi do poszczególnych punktów

15R młodsze kobiety miały mówić *serv'atka*; 21 *žyn-* — młodszy, *žym-* — starsi; 26 *syrvatka teper*; 3S *kvasnyna* z kwaśnego mleka krowiego, *žentica* z mleka owczego lub zakłaganego krowiego; 60Z *žentyc'a* — z mleka owczego lub krowiego zakwaszonego za pomocą podpuszczki („kłaganego”), *kvasnyna* — z kwaśnego (nie „kłaganego”) mleka.

Uwagi ogólne

Mapka dość wyraźnie przedstawia zasięg rumunizmu *žentyća*, oznaczającego przeważnie zarówno serwatkę z mleka owczego jak i krowiego, przy czym na pn. *žentyća* to serwatka z mleka owczego, a *syrvatka* — z krowiego (6R, 14R, 34, 67); może być i tak, że wyrazu *žentyća* używają (częściej) tylko starzy lub używano go dawniej (15R, 5, 26). Forma *žymtyća* z *-m-* występuje w zach. i pn.-zach. części obszaru AGB. Dalsze „wykolejenie”: *žoutyća* (6R) zanotowano na pn.-zach. skraju terenu, na którym wyraz występuje. Dalej na pn. *syrvatka* jest na ogół z mleka krowiego, bo owiec tam — przynajmniej w ostatnich czasach — nie hodowano na większą skalę. Rozpowszechnienie wyrazu *žentyća* dalej na wschód pokazuje KDA 93, a dalej na zachód, na Łemkowszczyźnie, wyraz *žyntyč'a* występuje przeważnie na określenie serwatki tak z mleka owczego jak i krowiego, choć w okolicach Stropkova, a więc na pd. peryferii gwary, rozróżnia się wyrazy *servatka* i *žentyč'a* (RiŁ). W gwarze nadsańskiej HrN odnotował tylko raz *žyntyća* ‘serwatka z owczego mleka’ na zach. od Przemyśla i raz *žymtyća* daleko na północ, koło Leżajska (z kwalifikatorem „dawniej”). Przekrecone formy z *-m-* (tak też w RiZŁ) lub *-w-* występują więc na peryferiach zasięgu wyrazu, por. RiZR.

Wyraz *syrvatka* przeważa w pd. i środkowej części gwary nadsańskiej (na północy jest tam *p'oliwka* HrN), formę *s'yrvatka* zna też JGM, u HorS jest *syrovatka* (a u HorO też *syr(o)vatka*).

Kvasnyna jest z mleka, które dłużej stało („starsza, odkładana” w p. 65, „*ĳak stojēt douho skvašn'ijē*” 63). W OSB *kvasnyn'a* to ‘*žentyća v bočkach*’.

W 24Z, 47Z, 60Z *kwasnyn'a* to przeważnie serwatka nieswieża, nieco przekisła, choć nierzadko wyraz ten oznacza każdą serwatkę (też świeżą) z mleka krowiego (DzLAZ).

Na Zakarpaciu na określenie serwatki z mleka krowiego w środkowej i wsch. części obszaru DzLAZ (a więc bez Huculszczyzny) występuje wyraz *kwasn'yna* (przy granicy rumuńskiej *kwasnyc'a*), w zach. połowie obszaru i na samym wschodzie — *zer*, *żer* i *zera*, w środkowej części DzLAZ — *żent'yc'a*, nad Tereswą (na zach. Huculszczyźnie) — *zw'arka* i *zw'arka*, a w okolicach Użhorodu — *syrw'atka*. W znaczeniu 'serwatki z mleka owczego' wyraz *żyntyc'a* obejmuje cały górski obszar atlasu DzLAZ.

123. Kożuszek na gotowanym mleku — ukr. пливка (кожушок) на кип'яченому молоці. — A 135, B 89, C 34, DzLAZ

Punkty dodatkowe

43a* Komarniki.

Zapisy

Punkty „Ł” wg R. Skirka: -i^e- 64Ł, 2R.

Uwagi ogólne

Wyrazy *pina* i *pinka*, występujące w AGB tylko w górach (na wschód od źródeł Sanu), sięgają po Huculszczyznę (*pina* JSH); w Zaleszczyckiem notuje je w tym znaczeniu DZal.

Starka (też u HrinS; wg OPE polonizm, choć w SGP wyrazu brak) obejmuje również prawie cały obszar gwary nadszańskiej (HrN); dla gwary naddniestrzańskiej wyraz notują JGM, HorR, HorT, DZal (w pn. części obszaru objętego przez DZal).

Kožuχ — polonizm — notuje też HrN na zach. od Przemyśla (jako *kuž'ux*).

Skirka występuje także na Łemkowszczyźnie (u Łemków na Słowacji jest też *skora*, *skorka* RiŁ) oraz na zach. i pn. zach. od Przemyśla (HrN). Formę *škirka* (uważaną za ogólnozachodnio-ukraińską) notuje DZal w okolicach Tarnopola.

Babka znajduje potwierdzenie w HrN w okolicach Leżajska (dwa razy) i w DZal na pograniczu z Wołyniem.

Kypka to zapewne nomen resultati od *kypity* 'kipieć', a *pařka* — od *paryty* (*mořoko*) 'gotować mleko'.

Cap jako określenie kożuszka na mleku występuje tu zapewne okazjonalnie.

Punkty dodatkowe

2aS Parihuzovce.

Zapisy

Punkty „Ł” wg R; 1aS wg R. *Dryż'ynec'* 66 wg OSB. *Studen'yna*: -dē- 61Ł, 7R, 4, 12, -dǫ- 65Ł, 17R, 39, -dy- 56Ł, 64Ł, 65Ł, 67Ł, 70Ł, 3R, 11R, 12R, 14R, 15R, 13; -ne- 5, -neʹ- 65Ł, -ni- 9R, -ni- 21R, 2aS. Tym samym znakiem zmapowano *studynyn'a* 8R, *st'udǫna* 5R, *studyn'a* 8R. *Studyl'yna*: -dǫ- 1R; -li- 1R, 2R (w pobliskich Kostarowcach ma być -ly-); akcent inicjalny 1R, 2R. *Studen'yca*: -dy- 34, -dē- 57, -deʹ- 64a*; -ce 35, 58, -c'e 59, -ci 34, 47, 57. *Studen'ec*: -c' 13V; -éc 15, -éc 63, -éc 66, -éc' 62, 65, 2V, -yc 18, 46, -eʹn'ec 4V, -én'yc' 1V, -én'yc' 44, -ynǫc' 41. Tym samym znakiem zmapowano *studyn'éc'u* (G sg?) 15. *Studen'yna*: -ina 1S, 1aS, 1bS, 2S, 3S. *Dryhl'i*: -li 54, *drehl'ie* 22R. *Dryż'ynec'*: -žǫn'yc' 1V. *Hyšk'y*: -ǫ 61, 70. *Xołod'ec*: -yc' 1V, -eʹc' 2V.

Uwagi do poszczególnych punktów

28a *studen'yna* — całość, *dryh'el* — galareta; 43 *dayno*; 1V *studen'yc'* rzadziej; 2S *koćan'ina* ma być nowsze; 5S *koćan'ina* — starzy, *studen'atyna* ma być teraz.

Uwagi ogólne

Studenynna i jej warianty obejmują także całą Łemkowszczyznę (RiŁ) i prawie całą gwara nadszańską (HrN).

Studyl'yna powtarza się na pd.-zach. skraju gwary nadszańskiej (w Hłudnie RiN) oraz w kilku punktach tej gwary HrN.

Studen'yca jest tu, być może, lokalna.

Studenec sięga dalej na pd. wsch. na Huculszczyznę (JSH), a cytuje go z Tarnopolszczyzny HorT; wyraz obejmuje także pd. część Zaleszczyckiego DZal.

Drahli pl w różnych wariantach spotkać można jeszcze w pn.-wsch. części gwary nadszańskiej i dalej na pn. wsch. (HrN, RiN — nasi informatorzy w kilku punktach na pn. wsch. od Cieszanowa podkreślali, że określenie *studenynna* jest tam późniejsze); wyraz zna też HorR, HorS, SD z Tarnopolszczyzny i na pn. od Iwano-Frankowska (por. też niżej o wyrazie *hyšky*).

Xołodec zna też HorS i SD z Tarnopolszczyzny.

Hyšky podaje z Huculszczyzny JSH; wyraz ten obejmuje również

północną część Zaleszczyckiego po Trembowłę (DZal; w jednym z punktów zanotowano tam: *kołys dryhl'i*).

Hungaryzm *kočońa* itp. (por. węg. *kocsonya* ŁMK II 94) pojawia się jeszcze w postaci *kočańina* w jednym punkcie na środkowej Łemkowszczyźnie po stronie słowackiej (RiŁ).

125. Bryła soli — ukr. топка (гурман) соли. — A 139, B 91, C 37, DzLAZ

Punkty dodatkowe

42b* Libuchora.

Zapisy

Punkty „Ł” wg R. W 65Ł też *hrukka* (nie zmapowano). W wielu zapisach (*s*)*topka* i (*s*)*topok* występują łącznie z określeniem *soły*. W 28 obok *stupok* jest też: *idu kupyty topka*. Wariant *hurmon* występuje w 68. Znakiem dla *hruda* zmapowano *hrudka* 2V.

Uwagi ogólne

Na określenie sprasowanej bryły soli na terenach AGB przeważają wyrazy (*s*)*topka* — (*s*)*topok* i ich warianty. Forma *topka*, charakterystyczna raczej dla wsch. i środkowej części obszaru AGB, występuje jeszcze w gwarze nadszańskiej, na pn. i pn. zach. od Przemyśla (znają ją też gwary huculskie i zaleszczyckie — HrN, JSH, DZal), zaś forma (*s*)*topok*, w AGB występująca raczej w pn.-zach. części obszaru, w gwarze nadszańskiej spotykana jest na zach. od Przemyśla.

Kowbok w gwarze nadszańskiej powtarza się tylko raz, na zach. od Przemyśla.

Hurman znany jest w gwarach huculskich, w gwarze nadszańskiej (na wsch. i na pn. wsch. od Przemyśla).

Łemkowszczyzna ma różne inne określenia bryły soli, a mianowicie *konowka*, *klocok*, *okruχ*, *kruχowa* (*kruškowa*) *sil*, *hruda soli* (RiŁ), na Huculszczyźnie oprócz *hurman* i *topka* mówi się jeszcze *huska soły* i *ciłyci(a)* (JSH; *huska soły* — obok *topka soły* — notuje też DZal).

Zarówno określenie *ko(w)bok* jak i *sto(w)pok* określają bryłę soli — słup soli, por. ukr. *kowbok* 'kłoda' (SUM), 'gruby koniec drewna' (VasmES) i *stowb* — *stowp* 'słup, pał' (HrinS). Oboczność *-ou-* || *-o-* tłumaczy się rozwojem dawn. *Tült* w gwarze, przy czym zarysowuje się zwarty obszar z zachowanym *-ou-*.

Co do *to(w)yka*, *to(w)pok* i *towpuha* por. ukr. *towpyha* 'grubas, tłuszczoch, niezdara' (ten ostatni wyraz VasmES łączy z ros. *tolpa*).

Oboczność nagłosowego *st-* i *t-* w *towpok* — *stowpok* może się łączyć

z wtórnym skojarzeniem dawn. **tolp*- i **stolp*- || **stowb*- wskutek zagięcia podstawy derywacyjnej dla form bez *s*-. Wynikiem pomieszczenia tych dwóch rdzeni jest zapewne też *tobok*. Zwraca uwagę oboczne występowanie form ze *st*- i *t*- w kilku punktach.

Wyraz *hurman* (*soły*) RED wiąże z *hurma* (ts. co w pol.), ale bez bliższych wyjaśnień.

126. Pieprz — ukr. перець. — A 140, DzLAZ

Zapisy

Punkty „Ł” wg R. W 11R *popk'ier*. Twarde *-r* w 9R dziwi wobec stałego tam *-r'*. Zwięźenie samogłosek w grupie *-ere-* w *pereć* zostanie przedstawione na mapie fonetycznej w jednym z następujących tomów.

Uwagi ogólne

Wyraz *pereć* i jego warianty obejmuje m. in. również gwarę nadszańską (HrN), zna go też Huculszczyzna (JSH). W 8R *perec* może być zapożyczeniem z innych okolic, bo tu zjeżdżała ludność do sądu i na jarmarki.

Wyraz *poper* z odmiankami, obejmujący w AGB tereny na zach. od Wetlinki i Solinki, występuje też u Łemków po obu stronach głównego grzbietu Karpat (RiŁ).

Pipr jest zapewne lokalnym przekształceniem polskiego *pieprzu*.

127. Wódka — ukr. горілка. — A 133, B 95, AJDŁ 63, DzLAZ 61

Zapisy

Punkty 61Ł i 65Ł wg R. W 56Ł *zór'iyka*, w 64Ł *p'alyyka*, w 67Ł *hór'iyka*, w 70Ł *zhór'iyka* — wg R. Przez *-ri-* oddano zapisy w 70Ł i 72Ł z *-rü-*. Przez *zó-* oddano *zo^u-* w punktach „Z”. Formy z *-w-* zapisano w 3R, 5R, 11R, 1V, 13V oraz we wszystkich punktach „Z” (w 5R i 1V obocznie z *-u-*). W punktach 5, 21, 26, 39, 41 zapis niejasny: miękkie *r'* lub twarde *r* i znak akcentu. -

Uwagi ogólne

Ogólnoukraińskie *horiwka*, dominujące na obszarze AGB, jest powszechne również w gwarze nadszańskiej (HrN); w gwarach huculskich notuje wyraz JSH i DzLAZ.

Formy z początkowym *z-*: *zhoriwka* i *zoriwka*, występują na Zakarpaciu w pasie nad Riką, Tereblą i dolną Tereswą, a na Łemkowszczyźnie po północnej stronie Karpat we wschodniej jej części i w północnym pasie

jej części środkowej. *Zoriwka* jest też na pd.-zach. skrajcu gwary nadszańskiej (w Hłudnie) i dalej na zachód — w gwarze „Zamieszkańców” (SD).

Słowacyzm *palinka* na Zakarpaciu sięga po Rikę i górną Tereswę, obejmuje też gwary Łemków na Słowacji, w Polsce zaś większość Łemkowszczyzny zachodniej i środkowej (w zachodniej części gwar łemkowskich po obu stronach Karpat przeważa wariant *palunka* — DzLAZ, AJDŁ, RiŁ).

128. Tytoń — ukr. тютюн. — A 476, B 302, AJDŁ 70, DzLAZ 193

Zapisy

65Ł wg R; 55 wg SD. *Doh'an*: *dó-* || *du-* 58Ł; *du-* 54Ł, 56Ł, 70Ł, 72Ł, 1, 1S, 1aS, 1bS. *Douh'an*: *dou-* w punktach „Z”. *T'ut'un*: *tu-* 63. *T'ut'un*: *-ton* 50Ł, *-tun* 46Ł. *T'it'un*: *ti-* 22R, 50, 57, *kit'* 5; *kik'* 26; *-t'un* 67Ł; *-uń* 20R. *T'it'in*: *t'it-* 68Ł. Nie zmapowano nazw odmian tytoniu: *bak'un* 'tytoń własnego siewu' 65Ł, 3R, 22R, 66, 54Z i *pačka* 70Ł.

Uwagi do poszczególnych punktów

22R *bak'un jak róst'e, t'it'un* — pokrajany; 41 *douh'an* — „był z Węgień”, 5S *dou'han* dziś.

Uwagi ogólne

Obie zmapowane nazwy to pożyczki: *t'ut'un* itp. z tureckiego *tütün* (VasmES, MachES, BrSE), *dohan* — bezpośrednio z węg. *dohány*, która to forma również — przez pośrednictwo południowosłowiańskie — ma źródłosłów turecki (*dukhan*, por. uwagi DzLAZ).

Formę *t'ut'un* SD podaje z gwary „Zamieszkańców” i z okolic Tarnopola, a DzLAZ — z huculskich gwar zakarpackich. Podobne formy (*t'ut'oń*, *tutoń*) w gwarach polskich na wsch. od Wisłoka cytuje AJPP. *T'it'un* nawiązuje do południa gwary nadszańskiej (HrN, SD), zaś na Huculszczyźnie JSH i SD notują *tit'uń*, *tytiń*, *tytyń* itp. Spotykany na pn. zach. AGB *t'it'in* ma swe odpowiedniki w pn. części gwary nadszańskiej (HrN), w gwarze huculskiej (JSH) i na pd. Wołyniu (HorS).

Dohan jest wyrazem „górskim”, obejmującym Łemkowszczyznę (AJDŁ) i większość terenów DzLAZ (poza Huculszczyznę). Formy z *dou-* są wtórne, powstałe drogą etymologii ludowej przez skojarzenie z *dowhyj* (DzLAZ).

O nazwach tytoniu w języku ukraińskim por. J. Dzendzeliwski, Z historii sliw („Ukrajins'ka mowa w szkoli”, 2/1958, s. 68—69).

129. Mydło — ukr. мило. — A 479, B 97, C 154, T 44, AJDŁ 55, DzLAZ 102

Zapisy

Punkty 61Ł, 64Ł i 65Ł wg R. Na mapie nie uwzględniono zwężenia nieakcentowanego *-o* (częstego zwłaszcza w pasie północnym), brzmienia *ł* w grupie *dl* (*l* w 56Ł, *u* w 63Ł) oraz brzmienia **y* (które zostanie przedstawione na mapie fonetycznej w jednym z następnych tomów). W zapisach nie zaznaczono akcentów w punktach 61Ł, 4, 35, 39.

Uwagi do poszczególnych punktów

34 *m'ydło* — *staři*; 47 *m'yło* — kilku, wśród nich najstarszy, *m'ydło* — jeden; 64Ł *m'ydlu* — uparcie córka (48 lat), *m'yłu* — ojciec (84 lata).

Uwagi ogólne

M'yło nawiązuje do ogólnoukraińskiego *m'yło* (tak samo jest m.in. w pd. części DzLAZ), zaś *mył'o* obejmuje swoim zasięgiem szeroki pas po obu stronach głównego grzbietu Karpat, po stronie południowej sięgając dalej na wschód; OSB notuje *mył'o* m. in. w 13a*. *M'ydło* to wyraźny polonizm — słowacyzm; występuje on także na całej Łemkowszczyźnie i w zachodniej części DzLAZ po źródła Uża (na pd. od punktu 41 AGB; por. też DzLP 91, 92, 159, 171).

130—131. Górny i dolny koniec wsi — ukr. горишній і нижній кінець села (130. Górny koniec wsi; 131. Dolny koniec wsi). — A 411—412, B 280—281, C 139—140, AJDŁ 215—216, AUM, RGB, KPN

Punkty dodatkowe

59a* Kropiwnik Stary, 1aV Lipa, 1bV Seneczów, 5aV Gerynia, 12aV Lipowica.

Zapisy

Punkty 56Ł, 67Ł, 68Ł także wg R. Punkt 59 oraz punkty „V” — poza 3V, 4V, 13V, 14V — wg RGB. W 1V *horišniĭ*, w 12V *vyžniĭ* i *nyžniĭ* — wg RGB. *Vyšnyĭ*: *w^uy-* 64, *u^y-* 7 wg AJDŁ, *wy-* 1 wg AJDŁ; *wošnowĭ* 39; *-iĭ* 56Ł wg R, *-iĭ* 59Ł, 71Ł, 2V, *-yĭ* 60Z, *-niĭ* 70Ł, 71Ł, 9R, 35Z; *-š-* 58, *-š-* 1bS. Znakami dla *vyšnyĭ* (*-š-*, *-ń-*) zamapowano: *na w'yšni k'uńec* 70Ł, *na w'yšnim k'ińcy* 52Ł, *na w'yšnim k'ińcy* 56Ł, *na w'yšnim k'ińcy* 58Ł. *Horišnyĭ*: *hó-* 49Ł, 63Ł, 64Ł, 65Ł, 3R, 5R, 14R, 15R, *hu-* 18R, 20R,

21R; -i 49Ł; *horišnyj* 50. Znakiem dla *horišnyj* (-ń-) zmapowano: *hor'išna St'efkowa* 13R, *na horišnim kinci* 50Ł, *na horišnim kinc'j* 47Ł. Znakiem dla *hora* zmapowano: *na h'ori* 64Ł, *h'ori seł'a* 4R, *na hór'i* 14R. *Nyžnyj*: *ni-* 9R, 1bS; -*i* 1 wg AJDŁ, 56Ł wg R, 72Ł, 9R, -*o* 39, 2V, -*u* 42, 60Z; -*ń-* 1 wg AJDŁ, 71Ł; -*ž-* 1aS; -*ž-* 71Ł. Znakiem dla *nyžnyj* (-ž-, -ń-) zmapowano: *na nyžnim k'ińcu* 52Ł, *na nyžnim kinc'j* 56Ł, *na nyžnim k'incy* 58Ł, *na nyžni kunec* 70Ł. *Dolišnyj*: *dó-* 63Ł, 64Ł, 67Ł wg R, 11R, 20R, 3, 26, 37, *du-* 21R; -*ł-* 50; -*i* 63Ł, 64Ł, -*i* 21R. Znakiem dla *dolišnyj* (-ł-, -ń-, -i) zmapowano: *na dołyšnim kinc'j* 47Ł, *na dolišnym kincy* 5R, *dól'išna St'efkowa* 13R. *Dilni*: -*i* 49Ł; *v diln'ym kinc'y* 6R. *Dołyna*: *na doł'yni* 6R, 14R. *Diu*: *n'a d'iu* 1R.

Uwagi ogólne

Nazwy dla górnego i dolnego końca wsi układają się pasami; określenia *wyžnyj* i *nyžnyj* wraz z wariantami występują w górach i na terenach podgórskich po obu stronach głównego grzbietu Karpat (także na Łemkowszczyźnie), zaś *horišnyj* i *dolišnyj* — na terenach nizinnych (StSJS; podobnie jest w gwarach polskich i słowackich), choć na wsch. od Oporu określenia charakterystyczne dla terenów nizinnych, tj. *horišnyj* i *dolišnyj*, sięgają nawet w głąb gór. Na granicy omówionych wyżej pasów występują pewne nieregularności: w 15 jest *wyšnyj* i *dolišnyj*, w 60 jest i *wyšnyj* i *horišnyj*, ale tylko *nyžnyj*, w 3V jest *nyžnyj* i *horišnyj*. Wcześniejsze zapisy RGB wyznaczają granicę między pasami na wschodniej Bojkowszczyźnie bardziej na północ: jeszcze w 11V i 12V było tam *nyžnyj* i *wyšnyj* (*wyžnyj*), zaś AUM w 12V notuje *dolišnyj* i *horišnyj* (z 11V brak tu danych).

Dla Zakarpacia charakterystyczne są nazwy *nyžnij* i *vyšnij*, choć w Pilipecu (na zach. od 60Z) jest *hornij*, a w Załużu (na pd. wsch. od Mukaczewa) — *horišnane* i *nyžnane*.

Określenia *dil* oraz *hora* jako nazwy części wsi powtarzają się np. w gwarze nadszańskiej na pd. zach. od Przeworska (HrN).

132. Cmentarz — ukr. кладовище (цвинтар). — A 279, B 324, AUM, DzLAZ 34

Punkty dodatkowe

64b* Wołosianka.

Zapisy

Punkty „Ł” wg R. *C'inter*: *c'y-* 5S. Jako *cv'yntar*(¹) zmapowano *cv'jntar* 13V, 14V; jako *cv'yntar* — *cv'ɔntar* 42a*, 63a* (|| *cv'yntar*), 64b*. Akcent na ostatniej sylabie (poza zaznaczonym na mapie): 68Ł,

1R, 5R, 6R, 7R, 8R, 13R, 16R, 46a*, 68, 69, 6V; akcent na pierwszej i na ostatniej sylabie: 9V; w zapisach nie zaznaczono akcentu: 5 w *cvyntar*, 13, 14, 20, 20a*, 39, 44, 65. W punktach „Z” nie wyróżniono w zapisach miękkości końcowego *-r*. Nie zmapowano *cv'entar* 21R.

Uwagi do poszczególnych punktów

42a* *cv'ontar* — młodszy informator (nie zmapowano); 61 najstarszy informator *-r* (inni *-r*, nie zmapowano); 63a* *cv'yntar* — najmłodszy informator (nie zmapowano); 64a* *temet'iu* to cmentarz ogrodzony; 2V *temet'iu* to ogrodzone miejsce, gdzie zakopano padłe zwierzę (nie zmapowano); 60Z *cv'ontar* 'teren koło cerkwi'.

Uwagi ogólne

Południowa część gwar zachodnioukraińskich (począwszy od pd. Wołynia) używa nazwy *cv'ynt'ar* (AUM 370). Forma *cv'ontar*(?), zanotowana na pd. Bojkowszczyzny, występuje również w dolinie Tereswy i w zach. pasie obszaru DzLAZ.

Pogranicze bojkowsko-łemkowskie i Łemkowszczyzna używają form z początkowym *cm-* (AJPP, AUM, RiŁ), przy czym na środkowej Łemkowszczyźnie występuje określenie *cmentir*. Formy *c'yntar*(?), *c'inter* itp. z Zakarpacia oraz południowołemkowskie *cinter* itp. nawiązują do sł. *cintor* (DzLP). Wszystkie omówione formy to refleks łac. *cimeterium*. Formy typu *smentar*, *smutar* w okolicach Sanoka mają ludową etymologię (od *smętny*, *smutny*), por. też *smynt'ar* na pd. zach. od Kańczugi (HrN) i powszechny w polskich gwarach Podkarpacia *smentaś* (AJPP).

Granica miękkiego *-r*, które pojawia się w górskich obszarach AGB, w zasadzie pokrywa się z izofoną wykreśloną w RuICB i RuIBW dla Bojkowszczyzny środkowej i wschodniej. Wymowa tego typu cofa się, zwłaszcza w niżej położonych wsiach (por. wyżej „Uwagi do poszczególnych punktów”). Akcent na sylabie końcowej, notowany w nowszych materiałach, skupia się na pograniczu łemkowsko-bojkowsko-nadszańskim, trafia się także w niższych partiach środkowej i wschodniej Bojkowszczyzny. Ten typ akcentu przeważa w gwarze nadszańskiej (HrN) oraz w okolicach Lwowa (AUM).

Gwary sąsiadujące z południa i południowego zachodu z Bojkowszczyzną często używają hungaryzmu *temetiw*, notowanego też w 64a* (zob. wyżej) i Hołowiecku (na zach. od 36), por. węg. *temetö* 'cmentarz'. W innych gwarach zachodnioukraińskich, np. wołyńskich czy poleskich, występują określenia nie notowane w AGB, jak *kladowyšče* czy *mohylky*, por. AUM II 370.

ZAKOŃCZENIE

Niniejszy tom Atlasu obejmuje słownictwo dotyczące głównie flory, fauny i pożywienia. Leksyka przedstawiona w tomie nie jest tylko bojkowska; przeciwnie, obejmuje ona przeważnie znaczne obszary dialektów ukraińskich, por. np. *jablinka* 89, *kistka* 91, *ożyna* 93, *kropywa* 94, *zbiża* 99, *zajać* 101, *jiżak* 105, *horobeć* 108—109, *hadyna* 114, *drahli* 124, *horiwka* 127, *myto* 129, *cwyntar* 132 itd., itd. Tak jak w poprzednim tomie mało tu wyrazów, które obejmowałyby cały obszar Atlasu czy same tylko gwary bojkowskie, bo chcieliśmy pokazać zróżnicowanie leksykalne i słowotwórcze badanych terenów. Jest tylko kilka wyrazów lub form, które mają zasięg lokalny, ograniczony do części (głównie północno-zachodniej) Atlasu: *řabeć* (wsch. Łemkowszczyzna i pogranicze łemkowsko-bojkowskie) 81, *puřka* (pogranicze łemkowsko-bojkowskie) 91, *studenyća* (między Samborem i Boryslawiem) 124, *kowbok* itp. (zach. Bojkowszczyzna i część pogranicza łemkowsko-bojkowskiego) 125, *pipr* (na zach. od Sanoka) 126.

Związki leksykalne gwar bojkowskich z gwarami sąsiednimi można określić tylko prowizorycznie, bowiem odpowiednimi materiałami porównawczymi dysponujemy jedynie dla dialektów łemkowskich i nadszańskich, a częściowo tylko — zakarpackich i huculskich. Niemniej warto pokusić się o taką próbę. Wyrazy o szerszym zasięgu, rzecz jasna, nie zostały tu uwzględnione.

Z Łemkowszczyzną — niekiedy tylko wschodnią i środkową — łączą zachodnią Bojkowszczyznę (rzadko także środkową), lub jedynie pogranicze łemkowsko-bojkowskie, zasięgi wyrazów (form): *hlih* — *hłux* (jest też w pd. części gwary nadszańskiej) 84, *skora* 85, *waketyja* — *baketyja* (jest i na Huculszczyźnie) 87, *jabliń* (obejmuje też część gwary nadszańskiej) 89, *jadro* 90, *černyk* — *černyčnyk* itp. 93, *ryżyk* (obejmuje również pd.-zach. część gwary nadszańskiej; występuje też i w innych gwarach) 97, *zerno* (jest też na Zakarpaciu) 99, *za(j)ć* 101, *astřab* 106, *worobel* (jest też w gwarze nadszańskiej i w innych gwarach) 108—109, **vertensnikъ* 113, *had* (jest też na Zakarpaciu) 114, *jařćurka* (od ts. formy na Huculszczyźnie oddzielona pasem z formą *jařćirka*) 115, *řalatok* 119, *meryńd'a* 120, *řyntyća* (powszechna na całej Bojkowszczyźnie, Huculszczyźnie i na Zakarpaciu) 122, *studenyňa* (jest też w gwarze nadszańskiej) 124, *poper* 126, *z(h)oriwka* i *palinka* (obejmują też część Zakarpacia) 127,

dohan (obejmuje też część Zakarpacia) 128, *mydło* (obejmuje też pas Zakarpacia przy granicy państwowej ze Słowacją) 129, *omyntar* 132.

Powiązania z gwarami huculskimi udało się ustalić w przypadku wyrazów: *kedra* (wyraz znany też na Zakarpaciu) 83, *hlij* 84, *waketyja* — *baketyja* (jest i na Łemkowszczyźnie) 87, *biłyca* (jest i na Zakarpaciu, i w innych gwarach) 102—104, *żyntyca* (jest i na Łemkowszczyźnie, i na Zakarpaciu) 122, *studeneć* (jest i w innych gwarach) 124.

Powiązania z gwarami zakarpaccyjskimi udało się ustalić w przypadku następujących wyrazów: *wowčnyk* 92, *żaływa* 94, *swyrđan* 110, *had* (jest i na Łemkowszczyźnie) 114, *hambeć* — *hałambeć* 121, *kwasnyna* 122, *żyntyca* (jest też na Łemkowszczyźnie i na Huculszczyźnie) 122, *z(h)oriwka* i *palinka* (jest też na Łemkowszczyźnie) 127, *dohan* (jest też na Łemkowszczyźnie) 128.

W gwarze nadsańskiej występuje też *studenyna* (jest i na Łemkowszczyźnie) 124, zaś w jej części południowej lub na pograniczu bojkowsko-naddniestrzańsko-nadsańskim mamy *skira* 85, *ryżyk* 97.

Z gwarą naddniestrzańską wiążą się *huśata* 88.

Odębne słownictwo terenów górskich można prześledzić na przykładzie szeregu zapożyczeń węgierskich i rumuńskich (o czym niżej) oraz wyrazów *skorux* — *skoruħa* 81, *nyžnyj* i *wyšnyj* (*konec seła*) 130.

*

Z zapożyczeń najliczniej reprezentowane są polskie i słowackie. Polonizmy—słowacyzmy to *hlij* — *hloh* (ściślej: archaizm utrzymany zapewne pod wpływem polskim i słowackim) 84, *jabtiń* 89, *worobel* 108—109, *mydło* 129, zapewne też *jadro* 90, *jaščurka* 115.

Do polonizmów zaliczyć trzeba *gluħa* (*kropywa*; koło Sanoka, już poza terytorium bojkowskim) 95, *prawdywyj hryb* i *prawdywka* 96, *żmyja* (poza terytorium bojkowskim) 114, *wenziwka* — *wenzonka* itp. 117—118, zapewne też *nedwid'* 100.

Do słowacyzmów należą: *zerno* 99, *palinka* 127, *cintař* itp. 132.

Hungaryzmy reprezentowane są przez wyrazy: *madrygula* 92, *fałat(ok)* — być może za pośrednictwem słowackim 119, *darab* 119, *hambeć* — *hałambeć* 121, *kočońa* — *kočatyna* itp. 124, *dohan* 128, *temetiw* 132.

Rumunizmy to: *waketyja* — *baketyja* 87, *špync* 92, *jaryč* 105, *merynd'a* 120, *żyntyca* 122, *zer* — *zera* 122.

Część z wymienionych wyżej zapożyczeń węgierskich, a zwłaszcza rumuńskich, to karpatyzmy. Z innych karpatyzmów wymienić trzeba wyrazy: *skorux* — *skoruħa* 81, *kedra* — *kedryna* 83, *byrky* 88.

*

Ze zjawisk fonetycznych przedstawionych na mapach lub komentarzach marginesowo (lecz jednak szeroko) wymienimy:

zweżenie samogłosek *e* i *o* w pozycji nieakcentowanej: (*s*)*kura* 85–86, *wużyna* 93, *krupywa* 94, *hóriwka* 127, *hórišnyj* 130, *dólišnyj* 131,

zweżenie *e* przed spółgłoską miękką: *kaminyé* 91, *worobyé* 109, *kusyń* 119, *hambyé* 121, *popyr* 126,

zmiianę 'a w *e*, *é*, *i*: (*o*)*řeb* 81, *žetywa* 94, *zbiže* 99, *zajeć* 101, *jastrīb* 106, *jidińe* 116, *žyntyće* 122,

protezę przed *o*–: *wożyna* — *hużyna* 93 oraz związany z tym hiperpoprawny zanik nagłosowego etymologicznego *w*– przed *o*: *orobel* — *orobeć* 108,

rozwój grupy **TüIT*: *to(w)pok* — *to(w)pka* 125, *kowbička* itp. 125, archaiczne stadium pośrednie przejścia *e* i *o* w *i* w zgłoskach zamkniętych: *hłüh* 84, *küstka* 91, *süjka* 107, *skürka* 123, *zorüwka* 127,

brak przejścia *e* i *o* w *i* w zgłoskach zamkniętych: *sojka* 107, archaizm *u* (*o*): *kydra* 83, *byrky* i in. 88, *xyža* i *xyžka* 112, *mudło* 129, *wyšnyj* 130, *cwyntar* 132,

archaizm *ž*: *ryžok* 97, *jižeńa* 116,

miętkość spółgłosek szumiących: *žalywa* 94, *zbiža* 99, a w grupie *šć*: *jaščerka* — *jaščirka* 115,

miętkość wygłosowego *-ř*: *čir* 87, *smutař* — *cwyntar* itp. 132,

miętkość wygłosowego *-c'*: (*a*)*řabeć* 81, *worobeć* 109, *hambyé* 121, *studeneć* 124, *pereć* 126,

twardość—miętkość spółgłosek przed *i* z dawnego *o*: *hłih* 84, *jablyń* — *jablinka* 89, *kistka* 91, *zbiža* 99, *sijka* 107, *horiwka* 127,

twardość—miętkość spółgłosek przed *i* z dawnego *e*: *wywirka* 104, tzw. średnie *l* (*l̥*): *hłih* itp. 84, *jablyń* 89, *žalywa* 94,

ubezdźwięcznienie spółgłosek na końcu wyrazu (sylaby): *hliχ* 84, *hupka* 87, *jiš* 105, *jastryp* 106,

przejście *nn* w *ln*: *padalnyk* — *padalnyci* 113,

połączenie *nk* — *ŋk*: *jablinka* 89, *pinka* 123.

Stabilizację akcentu pokazują m. in. *hl'uha* (*kropywa*, *žalywa*) 95, *wyw'irka* 102, *syw'atka* 122.

Ze zjawisk słowotwórczych zwracają uwagę oboczności: *skoruχ(a)* — *skorušyna* 81, (*o*)*řab* — (*o*)*řabeć* — *řabyňa* 81, *mudrew* — *mudryk* — *mudryna* — *modžyl* itp. 82, *kedra* — *kedryna* — *kedryńa* 83, *hlij* — *hlojena* 84, *ryžok* — *ryžyk* — *ryžka* 97, *již* — *jižak* 105, *jastrīb* — *jastrub* 106, *worobel* (*horobel*) — *worobeć* (*horobeć*) 108–109, *stymak* — *stymuž* — *stymynnak* 111, **vertenʹnikō* — **vertenʹnica* 113, *had* — *hadyna* — *had'uga* 114, *jidło* — *jida* — *jižeńa* — *jidińa* 116, *wenziwka* — *wenzonka* 118, *studenyňa* — *studenyća* — *studeneć* 124, *dryženeć* — *dryhlečka* — *dryhli*

124, *perec* — *poper* 126, a także *kora* — *skora (skira)* 85—86, *horiwka* — *zhoriwka* 127.

W kilku przypadkach na mapach występują zleksykalizowane już dawne deminutiwa, zajmujące zwarte obszary (przeważnie przeciwstawiające się obszarom z formacjami bezsufiksalnymi): *hubka* 87, *jablinka* 89, *zerna* 90, *kistka* 91, *kaminec* 91, *jiżak* 105, *sojka* — *sijka* 107, *swyrščok* 110, *xyżka* — *χatika* 112, *kusnyk* 119, *pinka* 123.

Zwracają uwagę oboczności mające charakter fonetyczno-morfologiczny (różnego pochodzenia): *marymuχ(a)* — *morymuχ(a)* itp. 98, *zajać* — *za(j)ć* — *zajajeć* 101, *wowirka* — *wywirka* 103, *studenyna* — *studyłyna* 124.

Ze zjawisk na pograniczu słowotwórstwa i fleksji wymienimy różnice rodzaju wyrazów: *skoruχ* — *skoruχα* 81, *ryżok (ryżyk)* — *ryżka* 97, *marymuχ* itp. — *marymuχα* itp. 98, *zmyj* — *zmyja* 114, *(s)topok* — *(s)topka* 125.

INDEKS WYRAZÓW

W indeksie umieszczono wyrazy mapowane; zastosowano tu uproszczoną transkrypcję, wzorując się przy tym na wymowie i pisowni literackiej ukraińskiej. Cyfry umieszczone po wyrazie oznaczają numer mapy (komentarza).

<p><i>ařabec</i> 81
<i>ařtab</i> 106</p> <p><i>bahnitky</i> 88
<i>bahnata</i> 88
<i>bajda</i> 119
<i>bajdynka</i> 119
<i>bakeleja</i> 87
<i>bařata</i> 88
<i>bařka</i> 123
<i>baramux</i> 98
<i>barymuxa</i> 98
<i>bařki</i> 88
<i>benzufska</i> 117—118
<i>bilak</i> 96
<i>biła kropywa</i> 95
<i>bilka</i> 102
<i>bilyća</i> 102
<i>bilyćka</i> 102
<i>bilyj (hryb)</i> 96
<i>bobyřka</i> 88
<i>buřene (mjaso)</i> 117—118
<i>buřenyna</i> 117—118
<i>bukowćyk</i> 96
<i>bukowec</i> 96
<i>bukowyj hryb</i> 96
<i>buřene (mjaso)</i> 117—118
<i>byrky</i> 88</p> <p><i>cap</i> 123
<i>cmentar</i> 132
<i>cmutar</i> 132
<i>cmynar</i> 132
<i>cubirka</i> 102
<i>cubyrka</i> 102
<i>cwynar</i> 132</p> | <p><i>cyntar</i> 132</p> <p><i>ćwirkun</i> 110
<i>ćwiruk</i> 110</p> <p><i>ćarupa</i> 112
<i>ćerepařa</i> 102
<i>ćereřnyk</i> 93
<i>ćernyćnyk</i> 93
<i>ćernyk</i> 93
<i>ćernyřnyk</i> 93
<i>ćertenyj had</i> 113
<i>ćerupka</i> 112
<i>ćir</i> 87
<i>ćiř</i> 87
<i>ćyř</i> 87</p> <p><i>darab</i> 119
<i>derewnyk</i> 92
<i>dilni (kineć sela)</i> 131
<i>dohan</i> 128
<i>dolni (kineć sela)</i> 131
<i>doliřnyj (kineć sela)</i> 131
<i>dolyna</i> 131
<i>dowh-</i> 114
<i>dowhan</i> 128
<i>drać</i> 93
<i>draćka</i> 93
<i>draćyna</i> 93
<i>drak</i> 93
<i>drapaky pl</i> 93
<i>drehoneć</i> 124
<i>drobok</i> 125
<i>drobowa sił</i> 125
<i>dryhaleć</i> 124
<i>dryhel</i> 124</p> | <p><i>dryhlatyna</i> 124
<i>dryhlećka</i> 124
<i>dryhli pl</i> 124
<i>dryřaćka</i> 124
<i>dryřynec</i> 124
<i>duhan</i> 128
<i>ďurni jahoty</i> 92
<i>ďurnyci pl</i> 92</p> <p><i>řer</i> 122
<i>řera</i> 122
<i>řer</i> 122</p> <p><i>řalatća</i> 119
<i>řalatok</i> 119</p> <p><i>řluxa kropywa</i> 95</p> <p><i>had</i> 114
<i>had'aćka</i> 92
<i>had, ćertenyj-</i> 113
<i>hadeći jahody</i> 92
<i>had'uęa</i> 114
<i>hadyna</i> 114
<i>hadynyřće</i> 114
<i>halambec</i> 121
<i>hambec</i> 121
<i>hawka</i> 112
<i>hliř</i> 84
<i>hlij</i> 84
<i>hlohyna</i> 84
<i>hlox</i> 84
<i>hlojena</i> 84
<i>hluř</i> 84
<i>hluxa kopywa</i> 95</p> |
|---|---|---|

- hluḡa kropywa* 95
hluḡa pokrywa 95
hluḡa Źatywa 95
horilka 127
horišnyj (kineć sela) 130
horobeć 108–109
horobel 108–109
howda 125
hruda 125
hrud' soły 125
hryb 87, 96
hryba 96
hryb, bilyj – 96
hryb, bukowyj – 96
hryb, prawdywyj – 96
hryb, sprawedlywyj – 96
hryb, ščyryj – 96
huba 87
hubka 87
hu Źenoj (mjaso) 117
hurman (soły) 125
hurni (kineć sela) 130
hušata 88
huŹyna 93
hyšky 124
- ḡatupka* 112
ḡata 112
ḡatka 112
ḡlip 99
ḡluḡa Źatywa 95
ḡolodec 124
- ida* 116
iđina 116
iđlo 116
iŹyňa 116
ijŹeňa 116
ijŹ 105
iŹ 105
iŹak 105
- jabliń* 89
jablinka 89
jabloń 89
jadro 90
jafory, wowči – 92
jahnatka 88
jahody, durni – 92
jahody, hadeči – 92
jahody, wowči – 92
jastrab 106
jastrib 106
- jastrub* 106
jaryč 105
jaščerka 115
jaščirka 115
jaščurka 115
jida 116
jid'eňa 116
jidiń 116
jidiňa 116
jidlo 116
jiŹiňa 116
jiŹeňa 116
jiŹyňa 116
jilo 116
jist'e 116
jiŹ 105
jiŹak 105
jiŹek 105
- kamineć* 91
kamiń soły 125
kańuk 106
kaštyrka 102
kawalča 119
kawaločok 119
kawalok 119
Kedra 83
Kedryňa 83
kinėka 95
kistka 91
kistočka 91
klaganyć 124
klucok 125
kobec 125
kobok 125
kobyk 125
kočanyna 124
kočatyna 124
kočeńatyna 124
kočoňa 124
koŹoňa 124
kolaki 93
kolobok 125
koprywa 94
koprywa, hluḡa – 95
kora 85–86
koruḡa 81
korytce 112
kostyr' 102
koštyrka 102
kowban 125
kowbok 125
kowbička 125
- koza* 123
kožuḡ 123
kožušok 123
kriḡta 119
krimka 119
krinka 119
kromka 119
kropywa 94
kropywa, bila – 95
kropywa, gluḡa – 95
kropywa, hluḡa – 95
krušyna 81, 92
kryḡta 119
kura 85–86
kuseń 119
kusnyčok 119
kusnyk 119
kušńatko 119
kusok 119
kustka 91
kusyń 119
kuška 123
kwasnyna 122
Kydra 83
kyrka 123
kyštyrka 102
- lažuha* 114
lomok 125
lub 85–86
luba 85
lubja coll 86
lubje coll 86
luḡ 84
lup 85–86
lupa 85–86
lyko, wowče – 92
- maća* 102
mačky 88
mađrygula 92
marymuḡ 98
marymuḡa 98
maryńd'a 120
meryńd'ačka 120
meryńd'alka 120
međučka Źatywa 95
međułka 95
međuńky 95
međuwid' 100
mereńd'a 120
meryńd'a 120
midwid' 100

- modra* 82
modřa 82
modřew 82
modřil 82
modřyk 82
modřyna 82
modřyš 82
modžyl 82
mondren 82
mondryl 82
mondžej, monžej 82
mondžel, monžel 82
mondžela, monžela 82
mondžew, monžew 82
mondžyj, monžyj 82
morymuχ 98
morymuχα 98
mudi, popowy- 92
mudra 82
mudrej 82
mudřew 82
mudře 82
mudřyj 82
mudřyk 82
mudřyn 82
mudřyna 82
muχolapka 98
muχomor 98
muχomora 98
muχotrawka 98
mušli 112
myčka 102
mydlo 129
mylo 129
myńka (dyka) 102

nadragula 92
nedwid' 100
nyžnyj (kineć sela) 131

okruχ 119
orjap 81
orobeć 108–109
ožyna 93
ožyńa coll 93

padanec 113
padalnyći 113
padalnyk 113
padaleć 113
padynyća 113
padynyk 113
palinka 127

papluχy 88
pańka 123
paskud- 114
pereć 126
perstka 91
peša wyšńa 92
pestka 91
pina 123
pinka 123
pipr 126
pohanka 114
pokrywa 94
pokrywa, htuχα — 95
popeř 126
popowy mudi 92
potrawa 116
požywa 116
prawdywka 96
prawdywyj (hryb) 96
pupci 88
pupky 88
pupli 88
pupńaky 88
puška 91
puški 90

ryčka 97
ryčok 97
ryžok 97
ryžyk 97
ryška 97
ryžak 97

řab 81
řabeć 81
řabyńa 81
řaska 81

sija 107
sijka 107
sika 107
skaralupa 112
skarupa 112
skira 85–86
skirka 123
skora 85–86
skoruχ 81
skoruχα 81
skorušyna 81
skura 85–86
skurka 123
skwereščajka 107
skrybka 119

slimak 111
slipačka 113
slomandak 111
slymag 111
slymak 111
slymbuž 111
slymiń 111
slymuž 111
slymuž 111
slymynak 111
slymyndak 111
smentar 132
smuřar 132
smylyndak 111
soja 107
sojka 107
sprawedlywyj hryb 96
spync 92
starka 123
staryna 123
stopka 125
stopok 125
strawa 116
strawni 116
studeneć 124
studenyća 124
studenyńa 124
studeńatyna 124
studylyńa 124
suχoderewnyk 92
swyrščok 110
swyrđan 110
swyrščok 110
syhlanka 97
syrawka 122

šlipa 113
šlipak 113
šlipańa 113–114
šwirk 110
šwirkčuk 110

ščepka sg 90
ščipka sg 91
ščyryj hryb 96
škaluba 112
škaralupa 112
škaralupka 112
škartupa 112
škartupka 112
škarupa (slymaka) 112
škarupka 112

špynč 92
 šutky 88
 šyška 112

temetiw 132
 tenutiw 132
 titin 128
 tit'un 128
 tobok 125
 topka 125
 topok 125
 towpuha 125
 trotamuča 98
 t'utin 128
 t'ut'un 128
 tyn 132
 tytoń 128
 tyt'un 128

*verten'nica 113
 *verten'nikъ 113

wageleja 87
 wakariw soły 125
 wakeleja 87

waščyřka 102
 waštyřka 102
 wedmid' 100
 wenzene (mjaso) 117 –
 118
 wenziwka 117 – 118
 wenzonka 117 – 118
 wenzuwka 117 – 118
 wenzene (mjaso) 117 –
 118
 weret'uha 113
 wewirka 102 – 104
 wiwirka 102 – 104
 worobeć 108 – 109
 worobel 108 – 109
 wowća žyła 92
 wowće tyko 92
 wowći jafory 92
 wowći jahody 92
 zabužene (mjaso) 117 –
 118
 zač 101
 zajać 101
 zajajć 101

zajajeć 101
 zajć 101
 zapax 96
 zbiža 99
 zbože 99
 zdrahli 124
 zerka 90
 zerná 90
 zernátko 90
 zerno 99
 zhorilka 127
 zmij 114
 zmija 114
 zmijuka 114
 zorilka 127

žalywa 94
 žalywa, hluča – 95
 žalywa, medučka – 95
 žbiža 99
 žentyća 122
 žmija 114
 žyhawka 95
 žyła, wowća – 92
 žyntyća 122

SPIS MAP

81. Jarzębina *Sorbus aucuparia* — укр. рябина
82. Modrzew *Larix* — укр. модрина. Nazwy z rdzeniem *modr-*, *mudr-* itp.
83. Modrzew *Larix* — укр. модрина. Nazwy z rdzeniem *kedr-*
84. Głóg *Crataegus* — укр. глід
85. Kora na drzewach (liściastych i szpilkowych) — укр. кора на дереві (листяному і хвойному)
86. Kora odarta z drzew szpilkowych — укр. кора облуплена з хвойних дерев
87. Huba na drzewie *Polyporus* i hubka do krzesiwa — укр. гриб трутовик та губка викрешувати вогонь
88. Bазie wierzbowe — укр. вербове сережки
89. Jabłoi *Malus* — укр. яблуня
90. Pestka w jabłku — укр. зернятко
91. Pestka w śliwce — укр. кісточка
92. Wiloza jagoda *Atropa belladonna* — укр. вовча ягода
93. Jeżyna — укр. ожина
94. Pokrzywa *Urtica dioica* — укр. кропива
95. Głucha pokrzywa *Lamium album* — укр. глуха кропива
96. Prawdziwek *Boletus edulis* — укр. білий гриб
97. Rydz *Lactarius deliciosus* — укр. рижок
98. Muchomor *Amanita* — укр. мухомор
99. Zboże — укр. збіжжя
100. Niedźwiedź — укр. ведмідь
101. Zając — укр. заєць
102. Wiewiórka — укр. білка (вивірка)
103. Wywirka itp. — początek wygazu
104. Wywirka itp. — środek wygazu
105. Jeż — укр. їжак
106. Jastrząb *Astur palumbarius* — укр. яструб
107. Sójka *Garrulus glaudarius* — укр. сойка
108. Wróbel *Passer* — укр. горобець — początek wygazu
109. Wróbel *Passer* — укр. горобець — koniec wygazu
110. Świerszcz — укр. цвіркун
111. Ślimak — укр. слимак
112. Muszla ślimaka — укр. черепашка слимака
113. Padalec *Anguis fragilis* — укр. веретільниця
114. Żmija — укр. змія
115. Jaszczurka *Lacerta* — укр. ящирка
116. Jedzenie — укр. їжа
117. Mięso wędzone — укр. копчене м'ясо — początek wygazu
118. Mięso wędzone — укр. копчене м'ясо — koniec wygazu
119. Kromka chleba — укр. кусок хліба

120. *Meryńd'a* 'jedzenie dawane na drogę lub (pasterzowi) w pole' — укр. харчі на дорогу або (чабанові) у поле
121. *Hambeć* — *halambeć* 'rotawa z mąki lub kaszy' — укр. страва з муки або крупів
122. *Serwatka* — укр. сироватка
123. *Kożuszek* na gotowanym mleku — укр. плівка (кожушок) на кип'яченому молоці
124. *Mięso w galarecie* — укр. холодець
125. *Bryła soli* — укр. топка (гурман) соли
126. *Pieprz* — укр. перець
127. *Wódka* — укр. горілка
128. *Tytoń* — укр. тютюн
129. *Muślo* — укр. мило
130. *Górny koniec wsi* — укр. горішній кінець села
131. *Dolny koniec wsi* — укр. нижній кінець села
132. *Smentarz* — укр. кладовище (цвинтар)

SERIA

PRACE ŚLAWISTYCZNE

- Nr 1. I. Kwilecka, H. Popowska-Taborska, Bartłomiej z Bydgoszczy — leksykograf polski I poł. XVI w., 1977.
- Nr 2. M. Korytkowska, Bułgarskie czasowniki modalne, 1977.
- Nr 3. W. Sędzik, Prastłowiańska terminologia rolnicza, 1977.
- Nr 4. E. Rzetelska-Feleszko, Rozwój i zmiany toponimicznego formantu *-ica* na obszarze zachodniosłowiańskim, 1978.
- Nr 5. Herej-Szymańska, Derywacja czasowników denominalnych we współczesnym bułgarskim języku literackim, 1978.
- Nr 6. Stosunki literackie polsko-czeskie i polsko-słowackie 1890–1939. Opracowali S. Bylina, B. Jaroszewicz-Kleindienst, E. Madany, J. Russocka, 1978.
- Nr 7. E. Wolnicz-Pawłowska, Osiemnastowieczne imiennictwo ukraińskie w dawnym województwie ruskim, 1978.
- Nr 8. I. Sawicka, Problematyka predykcji imiennej na przykładzie języka serbsko-chorwackiego, 1979.
- Nr 9. K. Salamun-Biedrzycka, Poezja Antona Vodnika i Antona Podbevška w latach dwudziestych XX wieku, 1979.
- Nr 10. J. Duma, Wokalizacja jerów słabych w rdzennej sylabie nagłosowej w południowo-wschodniej Słowiańszczyźnie, 1979.
- Nr 11. I. Grek-Pabisowa, I. Maryniakowa, Słownik gwary starowierców mieszkających w Polsce, 1980.
- Nr 12. Konferencja pomorska (1978), 1979.
- Nr 13. Atlas gwar bojkowskich, t. I, 1980.
- Nr 14. Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostocczyzny, t. I, 1980.
- Nr 15. I. Dulewiczowa, Czasowniki denominalne w języku rosyjskim i polskim, 1981.

Cena zł 90.—

PL ISSN 0208-4058
ISBN 83-04-00310-4 całość
ISBN 83-04-00687-1